

TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi (TURANusbb)

Uluslararası Hakemli Dergi Yılı: 2026/Bahar, Sayı: 10

E-ISSN 2792-0879

Araştırma Makalesi

Rize Türkülerinde Söz Varlığının Tema, Kelime Türleri ve Grupları Bakımından İncelenmesi * **

Nisanur SARIOĞLU***

Öz

Bu çalışmada TRT Repertuarı'nda tespit edilen Rize türkülerinin söz varlığı ele alınmıştır. Bu türkülerin metinleri Repertükül adlı internet sitesinden ve basılı kaynaklardan temin edilmiştir. Söz varlığı incelemesi sadece kelime seviyesinde olmamış, kelime grupları da bu incelemeye dâhil edilmiştir. Kelimeler ve kelime grupları öncelikle temalarına daha sonra türlerine, son olarak da gruplarına göre tasnif edilmiştir. Temalar belirlenirken daha önce yapılan söz varlığı tasniflerinden yararlanılmış ve alt başlıklar buna göre oluşturulmuştur. Fiil, sıfat, zarf, zamir, ikilemeler ve kalıp sözler gibi tür ifade eden kelimeler ve yapılar da türlerine göre söz varlığı başlığı altında sınıflandırılmıştır. Türkülerde bulunan isim ve sıfat tamlamaları belirlenmiş ve kaç adet tamlama olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında birleşik fiiller de ayrıca ele alınmıştır. Türkiye Türkçesi yazı dilinden farklı olarak ağız özelliği olan kelimeler ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Kelimeler ilgili oldukları başlıklar altında alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu çalışma ile daha önce üzerinde bu türden bir inceleme bulunmayan Rize türkülerine ait dil incelemesi yapılması amaçlanmıştır. Bu incelemeyle hangi kelime türlerinin, hangi söz varlığı unsurlarının türkülerde daha sık kullanıldığı ve coğrafyaya ait kültürel unsurların etkilerinin ne derecede olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Rize türküleri, söz varlığı, tematik inceleme, kelime türleri, kelime grupları

Karadeniz türküleri, Anadolu coğrafyasında yöreye has coğrafi koşulların izlerini taşıyan karakteristik özelliklere sahiptir. Coğrafi şartlarla uyum içerisinde olan Karadeniz insanının acıları, mutlulukları, aşkları gibi yoğun duyguları en doğal hâliyle Karadeniz türkülerine de yansımıştır. Karadeniz türküleri yalnızca iller ile sınırlı kalmamış ilçeler de türküler içerisinde yerini almıştır. Karadeniz Bölgesi'nin yöresel özelliklerini folkloründe yaşatan Rize ilinin türkülerini Karadeniz türkülerinden ayıran, tulum enstrümanıdır. Tulum, yöreye has ezgilerle özellikle düğünlerde çalınmakla birlikte şenlik ve bayramlarda da çalınarak yöre halkını birleştirici bir etkiye sahiptir. Kemeçe de yöredeki türkülerde kullanılan çalgılardandır.

* **Geliş tarihi:** 13.10.2025

Kabul Tarihi: 26.04.2026

Atıf: Sarioğlu, N. (2026). Rize Türkülerinde Söz Varlığının Tema, Kelime Türleri ve Grupları Bakımından İncelenmesi. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 10: 81-116.

** Bu çalışma, yazarın 2025-2026 eğitim yılında hazırladığı "Rize Türkülerinin Tema ve Türlerine Göre Söz Varlığı İncelemesi" başlıklı araştırma projesinden üretilmiştir.

*** Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ANKARA/ TÜRKİYE, E-posta: nisanursarioğlu@gmail.com, ORCID: 0009-0001-3074-3783

Bu müziğin günümüzde de yörede canlı bir şekilde devam ettirildiği görülmektedir. Rize müziğinin ritmini türküler yaşatmaktadır. Çalışmanın amacı bu türkülerdeki söz varlığını ortaya koyabilmektir. Bu doğrultuda ilk olarak Rize türküleri üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilecektir.

TRT Repertuarı'ndaki Rize türkülerinin metinleri Repertükül (2016) adlı internet sitesinde yer almaktadır (URL-1). Folklor ve müzik alanındaki çalışmalarda bu internet sitesinin kaynak olarak tercih edilmesi (Yılmaz ve Mak, 2024, s. 100) ve TRT Repertuarı'ndaki bütün türkülerini içerisinde barındırmasından dolayı makalede Rize türkülerini için ilk başvuru kaynağı, Repertükül adlı bu internet sitesi olmuştur. *Türküpedia* terimi, sitenin kendisini tanımlarken kullandığı bir ifadedir. Buna göre sitede bu terimle ilgili "Türküpedia; Türkülere, çalgılara, yörelere ve türküler emektarlarına ait bilgi, belge, doküman ve ses kayıtları içeren interaktif bir kütüphanedir." (URL-1) şeklinde bilgi verilmektedir. Bu site; kırık havalar, oyun havaları, uzun havalar, repertuvar dışı, biyografiler, terimler, yöreler, makamsal diziler, çalgılar, türküler sözleri, türküler öyküleri, makaleler başlıkları altında türkülerini incelemektedir. Savaş Akbıyık'ın kuruculuğunu yaptığı Repertükül, türkülerini çeşitli başlıklar altında incelemekte olup nota, ses kaydı gibi dokümanları sunmaktadır (URL-2 YouTube). Repertükül sitesi dışında Rize türkülerini konu edinen başka kaynaklar bulunmaktadır. Rize türkülerini konu alan tespit edilebilen kitaplar şunlardır: *Türkü, Saz ve Oyunları Hakkında Bazı Malumat (Rize, Artvin ve Kars)* (Saygın, 1937); *Rize Karşı Beri Atma Türkü Yarışmaları* (Ak, 1994); *Rize Atma Türkü Geleneği ve Halk Şairlerinden Derlemeler* (Beyaztaş, 2017); *Rize Halk Kültürü Derlemeleri – I (Mani, Halk Şiiri, Atma Türkü, Ağıt, Menkıbe, Memorat, Efsane ve Halk İnanışı)* (Demirci, 2019); *Rizeli Şairler, Türküleri ve Türkülerin Hikâyeleri* (Sarımehmet, 2019).

Rize türkülerini, yukarıda geçen müstakil çalışmaların dışında *Karadeniz Bölgesi Halk Türküleri* (Arseven, 1948), *Folklor ve Türkülerimiz* (Özbek, 1975), *Yöre Yöre Ezgilerimiz* (Bağce, 2019) adlı eserlerde de yer almaktadır. Arseven'in eserinde türkülerin yöresi Artvin, Rize, Trabzon, Giresun şeklinde genel olarak ifade edilse de türküler metinlerinde ayrıca belirtilmemiştir. Özbek'in eserinde - Repertükül'de de yer alan- *Yenge Kızın Bir Dane, Akaylı Daşlı Dere, Kerez Çiçek Açaylı* adlı türküler Rize başlığı altında bulunmaktadır (1975, s. 156-157). Bu türküler makale kapsamında incelenmiştir. Bağce'nin eserindeki toplam 66 türküler Repertükül'den tespit edilenlerle aynıdır; sadece üç türkülerin isminde fonetik farklılıklar yer almaktadır: *Belindeki Tabanca Gene Belunde Midur, Biletim Orağımı Ettum Kestane Moli, Garardı Garadeniz* (Bağce, 2019, s. 16, 19, 37).

Tüm bu çalışmalarda türküler sözlerinin metinleri, yöresi, derleyen kişi, notaları, türkülerin hikâyeleri vd. bilgiler yer almaktadır ve söz varlığı açısından ayrı bir incelemeye rastlanmamıştır. Bu sebeple adı geçen eserlerden farklı olarak, tespit edilen Rize türkülerini ile ilgili söz varlığı tasnifi üzerinde durulması amaçlanmıştır.

Rize türkülerini konu edinen lisansüstü tezler ana bilim dallarına göre şunlardır: Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda; *Türkü Türü ve Doğu Karadeniz Türkü Kültürü* (Korkmaz, 2006); *Rize*

İli Halk Bilim Monografisi (Kabak, 2016); *Rize’de Atma Türkü Geleneği* (Küçükıldız, 2016); *Yöresel Kültür Ekonomileri Bağlamında Rize Halk Kültür Unsurlarının İncelenmesi* (Babacan, 2021); Türk Musikisi Ana Sanat Dalı’nda; *Rize Çamlıhemşin’de Düğün Adetleri ve Düğünlerde Okunan Türkülerin İncelenmesi* (Kuyumcuoğlu, 2022); Müzik Ana Sanat Dalı’nda; *TRT Repertuvarında Bulunan Rize ve Erzurum Yörelerine Ait Uşşâk Karakterli Türkülerin Makamsal Yapı ve Ritmik Kalıplar Açısından Karşılaştırmalı Analizi* (Varlı, 2024).

Rize türkülerini konu alan makalelerden tespit edilebilenler şunlardır: *Müzik Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Doğal Ortam Özelliklerinin Türkü Sözleri Üzerindeki Etkisi* (Şahinalp, 2012); *Atma Türkülerde Gelin – Kaynana Çatışması* (Küçükıldız, 2017); *Karadeniz Türkülerinde Alkış* (Ergönenç ve Nükran, 2019); *Karadeniz Halk Türkülerinde Son Hece Özelliği* (Hamzaçebi, 2022); *Rize’deki Atma Türkü Geleneği ve Kayseri’deki Âşıklık Edebiyatının 1980-2000 Yılları Arasındaki Kurumlar Çerçevesinde İncelenmesi* (Önder, 2023).

1. Rize Türkülerindeki Söz Varlığının İncelenmesi

Makalede öncelikle Rize türkülerinin metinleri tespit edilmiş, bu metinler söz varlığı özelliklerine göre tematik bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

Metinlerin tespitinde Repertükül dışında “*Folklor ve Türkülerimiz*” (Özbek, 1975) adlı kitaptan da yararlanılmıştır. Toplamda 82 adet Rize türküsünün metni makaleye dâhil edilmiştir. Söz varlığı, temaları, kelime türleri ve kelime grupları açısından incelenmiştir.

Belirlenen türkülerdeki numaralandırmalar için şu yol tercih edilmiştir: Türküler adlarına göre alfabetik sıralanmıştır ve buna göre türkülere numara verilmiştir. Daha sonra türkülerin dörtlükleri ve kendi içinde de mısraları numaralandırılmıştır. Buna göre kelimelerin yanında yer alan parantez içerisindeki numaralar sırasıyla “Türkü numarası/Dörtlük numarası.mısra numarasını” göstermektedir.

Çalışmayla ilgili olarak yöntemin belirlenmesinden önce, tematik söz varlığı incelemeleri ile ilgili alan yazını taraması yapılmış ve türkülerle ilgili olarak aşağıdaki araştırmalar tespit edilmiştir.

Türkülerle ilgili tematik söz varlığı alanında yazılmış makaleler şunlardır: *Amasya Türkülerinin Söz ve Müzik Unsurları Bakımından İncelenmesi* (Yücel, 2018); *Ardahan Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi* (Öztürk, 2019); *Nurettin Topçu’nun Hareket Felsefesi ve Neşet Ertaş Türkülerinde Söz Varlığı* (Şahin, 2019); *Türkülerin Söz Varlığına Yanşıyan Savaş Araç Gereçleri* (Mert, 2022); *Kömürhan Köprüsü Harput’a Bakar Türküsünün Söz Varlığı* (İpek, 2022); *Malatya Türkülerinde Söz Varlığı* (Karagöz Dursun ve Bahşi, 2023); *Neşet Ertaş Türkülerinde Söz Varlığı* (Şahin ve Kayhan, 2023); *Selanik Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi* (Bahşi, 2023); *Söz Varlığı Bağlamında Başkurt Gelin Türküleri: Sëñlevler* (Özşahin, 2023); *Hikâyeli Türkülerin Söz Varlığı* (Suyer, 2023a); *TRT Türk*

Halk Müziği Repertuvarına Kayıtlı Giresun Türkülerinde Söz Varlığı (Elmas, 2024); *Türkülerdeki Söz Varlığının Kültürel Motiflerle Değerlendirilmesi-Safranbolu Örneği* (Ertan Hacısüleymanoğlu, 2024).

Türkülerle ilgili tematik söz varlığı alanında yazılmış lisansüstü tezlerden tespit edilenler şunlardır: *Antalya Yöresi Türkülerinin Söz Varlığı* (Şen, 2018); *Elâzığ Yöresi Ağzlarının İsim Söz Varlığının Tematik Açıdan İncelenmesi (Ses, Yapı, Köken)* (Korkut, 2019); *Denizli Yöresi Türkülerinin Söz Varlığı* (Kök Kaplan, 2020); *Hikâyeli Türkülerin Söz Varlığı* (Suyer, 2023b); *Konya Ağzlarının Tematik Söz Varlığı* (Sivrikaya, 2024); *Çankırı Yöresine Ait Türkülerin Söz Varlığı* (Dökmeci Topuz, 2025).

Çalışma yöntemi tespit edilirken bazı kaynaklardan faydalanılmıştır. Tematik söz varlığı incelemesi ile ilgili *Nisâb-ı Türki* (Kaman ve Karagözlü, 2020) ve *Tarama Sözlüğü Söz Varlığı İncelemesi* (Soydan, 2021) eserleri kaynak alınarak bu türden incelemenin yapıldığı başlıklar oluşturulmuştur. Bu kaynakların esas alınmasının sebebi, Rize türkülerindeki söz varlığı üzerine hazırlanan bu çalışmada oluşturulacak başlıklandırma yapısına uygun başlıkların yer almasıdır. Ayrıca bu türden çalışmalarda sıklıkla başvurulan *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi* adlı kaynaktaki sınıflandırmadan (Şirin, 2016, s. 201-550) faydalanmış olmalarıdır.

Türkü metinlerinde ağız özelliği gösteren kelimelerin tespitinde Turgut Günay'ın *Rize İli Ağzları (İnceleme - Metinler - Sözlük)* (1978) ve Zeynep Korkmaz'ın *Doğu Karadeniz Bölgesi Ağzlarının Türkiye Türkçesi Ağzları Arasındaki Yeri* (2009) adlı eserlerinden faydalanılmıştır.

Söz varlığının incelenmesinde, ilk olarak türkülerde geçen kelimeler temalarına göre belirlenip alfabetik olarak sıralanmıştır. Fiil, zarf, sıfat, zamir vb. kelimeler de türlerine göre sınıflandırılmıştır. İsim ve sıfat tamlamaları, birleşik kelimeler ise "kelime gruplarına göre söz varlığı incelemesi" başlığı altında sınıflandırılmıştır. Metinlerdeki yazım yanlışlarına müdahale edilmemiştir.

1.1. Temalarına Göre Söz Varlığı İncelemesi

1.1.1. Özel Adlar

1.1.1.1. Yer Adları

Standart varyantta kullanılan yer adları: Ağasar dereleri (1/1-1, 1/2.1, 1/3.1), Askaros (44/2.1), Ayder'deki (24/3.3), Elevit (48/2.1, 48/4.1, 48/6.1, 48/6.3, 82/2.2), Hala (15/1.1), Hala'daki (23/2.3), Hala'dan (15/2.1), Haldoz'un (44/1.1), Kuvaroz'un (44/1.2), Palovid'in (22/2.4), Üsküt (22/1.1), Üsküt'ün (22/3.1), Zil Kaleden (82/2.1), Akçaabat (73/3.1), Arhavi (3/1.1, 3/3.4, 3/4.1), Çayeli'nden (20/1.1), Çayeli'nin (50/5.4), Hemşin (47/1.1, 48/3.1, 48/5.1), Hemşin'in (48/1.1, 49/4.4, 82/4.3), Hemşinli (82/4.1), Hemşinliyim (82/4.1), Hopa (3/4.1), İstanbul (51/4.2), Rize (64/1.1, 64/3.4, 64/3.5, 64/4.1), Rize'deki (64/6.2), Rize'mize (64/2.4, 64/2.5), Rize'nin (19/2.6, 64/2.1), Rize'ye (64/1.3, 64/6.3), Rize'yi (64/5.3), Rizeli (82/1.2), Rizelilere (4/3.3), Rizeliyim (82/1.2), Tonya

(1/1.4), Tonya'dan (73/2.3), Tonya'ya (73/2.1, 73/2.2), Trabzon (19/2.4, 64/5.1), Trabzon'u (39/2.1), Yemen (4/1.2, 4/2.2, 4/4.1, 5/1.2).

Ağız özelliği gösteren yer adları: Arhavi'dan (3/4.1), Arhavi'nun (3/1.1, 3/3.4), ilica' ya (15/2.2), Kavron (52/1.1), Pakut (6/1.2), Sali (6/1.2), Rizeli'dur (64/7.2).

Rize başta olmak üzere Karadeniz Bölgesi'ndeki il ve ilçeler türkülerde geçmektedir. Bunun yanı sıra bölgenin coğrafi özellikleri bakımından dere ve yayla gibi adlar görülmektedir.

1.1.1.2. Bölge Adları

Karadeniz'in (39/5.1), *Karadenize* (64/2.2) standart varyantta iken *Garadeniz* (51/1.1) ağız özelliği göstermektedir.

1.1.1.3. Kişi Adları

Standart varyantta kullanılan kişi adları: Ahmet (52/3.1), Ali Dayı (3/2.2), Ayşe (28/2.1), Ayşe'm (48/2.3, 48/3.4, 48/6.4), Bedriye (75/1.3), Bekir (9/3.3), Bekiroğlu (9/1.1), Cemile (75/1.5), Ekrem Orhan (64/3.1), Emine (58/1.2, 58/2.4, 58/3.1, 75/1.7), Emine'm (12/4.1, 38/1.1, 70/1.1, 70/1.2, 70/1.3, 70/1.4, 70/2.1, 70/2.2, 70/2.3, 70/2.4, 70/3.1, 70/3.2, 70/3.3, 70/3.4, 70/4.1, 70/4.2, 70/4.3, 70/4.4), Fadime (28/2.1), Fadime'm (35/1.1, 35/1.4, 35/3.4), Fadime'sine (45/1.4), Gülizar (75/2.1), Nazmiye (14/2.3, 14/4.4), Nazmiye'm (14/1.2), Niyazi (i) (69/5.4), Niyazi (69/2.1), Niyazi'ye (69/3.4), Ömer (6/1.1).

Ağız özelliği gösteren kişi adları: Ahmed'um (23/1.4, 23/2.4, 23/3.4, 23/4.4, 23/5.4, 24/1.4, 24/2.4, 24/3.4), Ayişe (75/1.1), Ayişe'm (48/5.3), Ayşe'mun (48/4.3), Gülizar'um (74/2.1), Güllizar'i (72/2.2), Kedriye (75/2.5).

Türkülerdeki kişi adlarında kadın ismi olan "Ayşe" ve erkek ismi olan "Niyazi" isimlerinin sıklıkla geçtiği görülmektedir. Ayrıca ağız özelliğine uğrayan kelimelerde ünlü türemesi ve ses değişmelerine rastlanmıştır.

1.1.1.4. Lakap, sülale adı: Şişman oğlu (72/2.1, 72/2.4), Şişmanoğlu (72/1.1).

İlk örnek ağız özelliği göstermektedir.

1.1.2. Yer Adları

Makalede alt başlıkları ile birlikte en fazla örneği görülen temadır. Buna göre toplamda 102 örnek bu temada yer almaktadır. Kelimelerin 22 kadarı ağız özelliği; 80 kadarı ise standart varyant özelliği göstermektedir. En fazla örneğin yer adlarında olmasının sebebi coğrafi koşulların oradaki halkın yaşantısına etkisinin fazlalığı olarak yorumlanabilir.

1.1.2.1. Coğrafi Adlar

Standart varyantta kullanılan coğrafi adlar: başı dumanlı dağlar (77/3.2), suyun başında (70/1.1), bayırımın (54/2.1), çayırımın (78/2.1), çöllere (5/1.4, 58/2.2), dağa (31/2.1, 42/3.1, 46/1.2), dağdan (10/3.1, 30/1.1, 31/1.1, 61/3.1), dağın (45/1.2), dağına (3/1.1, 3/3.4, 22/1.1), dağlar (30/2.2, 54/4.2, 54/4.3, 65/1.4), dağlara (25/1.1, 30/2.1, 54/4.1), dağlarda (6/2.3), dağları (11/2.1, 59/2.2), dağlarını (49/4.4), dere (2/1.1, 2/2.1, 2/3.1, 2/4.1, 16/1.1, 16/4.1, 27/1.1, 68/3.1), dere boyu (82/3.1), derede (25/9.1), dereden (20/3.1), dereler (23/3.1, 31/3.1, 35/2.4, 61/2.1), derelerden (37/2.1), derelere (32/1.1), dereleri (1/1.1, 1/2.1, 1/3.1), derenin derincesi (35/3.1, 81/2.1), derenin kuyuları (28/1.1), deresi (15/1.1), dereye dereye (53/3.1), dereyi (29/3.1), göllerin (28/4.1), ilica (15/3.2), karadan (38/3.2), karaya (44/1.3), kıyıları (16/4.2), köydeki (71/3.1), köyün (8/3.3, 35/1.4, 45/1.4), memleket (64/1.1), memlekete (38/1.2), ovaları (19/2.2), sırt (68/1.1, 68/2.1), sivrinin tepesinde (69/1.1), tepeden (46/3.2), tepesinden (22/3.1), tepesine (45/1.2), yamaca (41/1.2), yayla (79/1.2), yayla düzüne (25/3.1, 77/1.2), yayla yolları (13/4.1), yayladan (78/1.1, 79/1.1), yaylalar (18/1.1, 23/1.1, 24/2.1), yaylalar yaylalar (21/1.1, 21/1.3, 21/2.1, 21/2.3, 77/2.1), yaylaları (48/1.1, 82/2.2), yaylalarına (48/3.1), yaylalarında (47/1.1), yaylanın (8/2.1, 18/2.1), yaylanın yolunu (52/1.2), yaylasında (52/1.1), yaylaya (70/2.1), yaylayı (52/1.3), yere (78/3.4), yeri (8/2.4, 38/3.5), yerler (74/2.3, 74/2.4), yokuştur (52/3.2), yokuşun yarısına (13/3.2), yol (7/1.1, 38/3.2, 41/1.2), yollar (7/2.1, 7/3.1), yollara (50/1.4), yolları (52/3.2), yollarına (38/2.5).

Ağız özelliği gösteren coğrafi adlar: dağına (3/3.4), dağlarum dağlarum (61/1.1), dağın (12/5.1, 79/3.1), dere duzina (46/4.1), derelerin ormanı (81/1.2), garaya (51/3.2), kıyıları (16/4.2), punari (22/1.4), yaylalarının (48/5.1), yaylaların (48/4.2), yayleleri (22/1.2), yerun (46/2.4), yeruna (51/4.4).

Türkülerde geçen coğrafi adlarda standart varyantta kullanılan adların daha çok olduğu görülmektedir. Bölgenin coğrafi koşullarından dolayı dağ, dere, yayla kelimeleri sıklıkla geçmektedir. Ağız özelliği gösteren kelimelerde -ı- > -i-, -ı- > -u-, k- > g-, -ı- > -u-, -ü- > -u-, -ü- > -i-, -a- > -e-, -e > -a ses değişmelerine rastlanmıştır.

1.1.2.2. Yerleşim Yeri Adları

çarşıya (60/1.4, 60/4.4), *köyde* (69/5.4), *pazara* (60/3.4), *pazarda* (64/5.2), *yolumuz* (73/3.1) örnekleri standart varyanttadır.

yoli (4/4.1) ağız özelliği göstermektedir. Bu örnek, Günay'ın da tespit ettiği kelimelerdendir: *yol-i* (1978, s. 112).

1.1.2.3. Mesken Adı ve Barınma Amacıyla Kullanılan Yer Adları

çadırı (18/1.2), *evimin* (9/1.4), *handan hana* (5/2.2), *konağa* (36/1.1, 36/1.2), *konağın* (36/1.3) standart varyantta tespit edilen örneklerdir.

kalif (15/3.3), *konağın* (36/2.1), *yerumde* (62/2.3) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

Türkülerde konak ve han gibi yerleşim yerleri ön plana çıkmaktadır. Günümüzde konak adı ile anılan yapılar bulunmaktadır.

1.1.2.4. Tarım İle İlgili Yer Adları

ambarda (71/2.2), *çay bahçeleri* (20/3.2), *değirmen* (29/3.2) standart varyantta tespit edilmiştir.

çayluklar (64/5.4), *çayluklara* (57/2.4), *elmaluklar* (64/5.2), *fundukluklar* (64/5.1), *portakalluklar* (64/5.4) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

Bölgenin coğrafi işaretli ürünü ve büyük oranda geçim kaynağı olan “çay” türkülerde de varlığını sıklıkla göstermektedir. Ağız özelliği gösteren örneklerde -llk yapım ekinin ve bazı kelime köklerindeki düz ünlülerin yuvarlak ünlülü olduğu görülmektedir.

fundukluklar (64/5.1) örneği Günay’ın tespit ettiği örneklerle benzerdir: *findık* > *funduk* (1978, s. 39).

1.1.3. Vücut ve Organlarla İlgili Adlar

kanım (4/1.4, 5/1.4) standart varyantta; *kanina* (81/3.4) ise ağız özelliği gösteren örnektir.

1.1.3.1. Göz İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan göz ile ilgili adlar: bakışı (32/3.3, 54/3.4), gözden (25/8.1), gözler (42/2.2), gözlere (2/1.4, 32/3.1, 32/4.1, 54/3.1), gözlerim (24/2.2), gözlerin (32/3.3, 54/3.4, 78/1.3), gözüm (60/3.2), gözüme (42/3.2), gözüne (60/3.3, 60/3.5), gözünün yaşını (76/4.3), gözyaşına (55/4.2),

Ağız özelliği gösteren göz ile ilgili adlar: cözüne (60/2.1), gaşana (60/2.1), gaşlar (42/2.2), gaşlara (2/1.4), gözlerum (23/1.2, 79/1.4), gözlerumun içine (1/2.3), gözlerumun yaşından (61/1.4), gözüm (43/2.4), gözünü (7/1.4), gözümün yaşıdır (61/2.2), gözündeki yaşların (48/2.4), gözyaşlarum (39/3.4).

1.1.3.2. Baş ve Baş Çevresi İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan baş ve baş çevresi ile ilgili adlar: başı (66/4.4), başım (60/1.2), başıma (13/1.4), başımı (14/3.2), başın (10/3.4), başına (60/1.5), başındaki (8/1.1, 76/1.2), başucuna (57/1.7, 57/2.7), bıyığının telini (23/5.3), burun (44/2.1), dile (75/1.6), dudakların (10/2.4), kulağıma (21/2.1), saç (71/4.2), saçım (26/5.1), saçlar (55/2.2, 69/1.4), saçları (80/1.2), saçlarımı (69/3.1), yanakları (80/6.2), yüzüme (54/2.5), yüzün (54/2.5), yüzüne (8/3.2, 13/2.3, 25/4.2), zülüflerini (32/4.4).

Ağız özelliği gösteren baş ve baş çevresi ile ilgili adlar: başımnan (14/3.3), başına (27/2.1), başuma (60/2.1), başun (31/2.4, 60/2.1), başuna (60/1.3), başundan (61/1.2), burnından (64/7.5), saçların (39/3.2), saçlarını (8/3.1), yizu (64/2.1), yuzi (63/4.2), yuzumi (25/1.2), yuzuni (7/1.2, 61/3.4), yüzünü (20/2.4).

Korkmaz'ın tespit ettiği şekilde (2009, s. 700) çok heceli sözlerin sonlarındaki *ı, u, ü* ünlüleri *i* ile karşılanmıştır: saçlaruni (8/3.1), yuzumi (25/1.2), yuzuni (7/1.2, 61/3.4), yüzuni (20/2.4).

1.1.3.3. Vücudun Alt Bölümü İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan vücudun alt bölümü ile ilgili adlar: ayağına (3/3.2), belindedir (9/3.2), belindeki (10/1.1, 11/1.2), beline (3/1.4), bellere (1/3.3, 32/1.4), dizime (35/2.2), dizimin (32/4.3), dizin (35/2.2), dizlerime (16/2.3), dizlerimin (81/1.4).

Ağız özelliği gösteren vücudun alt bölümü ile ilgili adlar: ayağuma (53/4.3), belume (34/9.2), belunde midur? (10/1.2), belundeki (33/2.2, 57/3.1), belune (55/2.2),

1.1.3.4. Vücudun Üst Bölümü İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan vücudun üst bölümü ile ilgili adlar: bağıma (50/1.2), boynunu (58/3.2), elime (40/1.3), elimiz (73/3.2), eline (60/4.3, 60/4.5), ellerim (32/1.3), ellerini (13/2.3), kalbin (69/4.4), kollarımın (54/1.5), kolum (10/3.4, 31/2.4), kolunda (62/1.2, 62/3.1), kolundaki (62/2.1), omuz omuza (7/1.3), omuzdan (69/1.3), omuzundan (69/4.1), parmağa (53/3.4), parmağına (38/2.1).

Ağız özelliği gösteren vücudun üst bölümü ile ilgili adlar: elimde midur? (10/1.4), ellerun (12/1.3), elum (60/4.2), kalbuma (65/1.2, 65/3.1), kollaruni (70/2.3), nefesum (6/2.3), omuzumi (20/2.2), parmağına (27/3.1), parmağunda (62/1.1), parmaklarum (10/2.2).

Türkülerde kişilerden bahsedildiği için vücut ile ilgili kelimeler de pek çok yerde görülmektedir. Korkmaz'ın tespitine göre (2009, s. 700) bu bölge ağızlarında kalın *ı* ünlüsü sevilmediği için kök ve eklerdeki *ı* ünlüleri incelererek *i*'ye dönüşür: *parmağına* > *parmağına* kelimesi bu tespite örnektir.

1.1.4. Duygu İfade Eden Adlar

Standart varyantta kullanılan duygu ifade eden adlar: aşık (14/2.2, 19/4.4, 19/4.6, 43/3.2), derdi (64/4.3), derdimi (40/2.2), dertlerim (52/2.3), gönlüm (37/3.4), gönlümün eğlencesi (35/3.4), gönülden (25/8.2), kaybana (37/2.3, 75/1.4), sevda (27/2.3, 46/2.3, 69/4.3, 70/4.1), sevdaları (70/4.3), sevdalarımı (18/2.3), sevdalı (1/2.4, 14/3.3, 69/1.4), sevdalığın (37/2.3, 68/3.3), sevdalık (28/1.4, 68/2.3, 68/4.3), sevdalıktan (58/3.3), sevdalıyım (14/3.1), sevdan (60/2.2, 66/2.3), sevdiğim (28/1.3, 28/3.4, 79/2.3), sevdiğimi (47/1.3, 68/1.3), seven (63/2.3, 74/3.2), seveni (19/3.4, 19/3.6, 63/2.3), yar (9/1.2, 9/1.3, 9/1.4, 10/1.2, 10/1.4, 10/2.2, 10/2.4, 10/3.2, 10/3.4, 12/6.3, 15/1.4, 39/2.3, 39/3.3, 39/4.4, 65/1.2, 65/1.3, 65/1.4, 65/2.2, 65/2.3, 65/2.4, 65/3.2, 65/3.4, 74/1.3, 74/1.4, 79/2.4), yardım (46/3.3), yari (7/2.2, 44/3.3, 65/1.2, 74/3.3), yarım (55/2.3, 82/1.4), yarin (25/3.2), yarin sözüne (77/1.1), yarini (73/1.3), yüreğimde (68/3.4), yüreğime (2/2.4), yüreğin (59/1.4), yürek (25/2.2, 58/3.4), yüreklerim (48/4.4).

Ağız özelliği gösteren duygu ifade eden adlar: acisi (23/3.2), ahtum (24/1.1), ahumi (59/3.2), aşuların (17/8.2), derdumi (2/4.2), derdumuze (2/3.2), dertlerumi (23/2.2, 24/3.2), gaybana sevdaluk

(51/1.3), göynümün eylencesi (81/2.4), gurbanım (2/2.1), kaybana sevdaluk (16/3.3, 16/4.4), sevdali (59/4.3), sevdaluğun halini (16/3.1), sevdaluğun soni (25/10.1), sevdaluk (16/1.4, 43/3.3, 46/4.3, 56/8.2, 63/3.3), sevdaluktan (25/6.2, 81/1.3), sevduğı (46/3.3, 74/3.3), sevduğum (2/1.3, 2/3.4, 13/2.1, 13/2.4, 13/4.4, 17/2.2, 36/1.4, 36/2.3, 39/1.3, 50/1.3, 50/3.3, 50/4.3, 54/2.4, 74/4.2), sevduğumi (36/4.1, 44/2.3, 63/1.2), sevmeyenlen (16/3.2), sevsam (23/5.3), yaresi (41/2.4), yarum (77/2.2), yarumi (77/1.3), yüreğumi (63/1.4), yüreğumin (41/2.4).

İncelenen türkülerin genel itibarıyla lirik olması sebebiyle “sevda, sevdalık, gönül” gibi aşkı ifade eden kelimeler ve sevgiliye hitap etmek için kullanılan “yâr” kelimesi sıklıkla görülmektedir. Ayrıca yerel ağızda uğursuz, lanet olası gibi anlamlarda kullanılan “kaybana” kelimesi de türkülerde kendini göstermektedir.

1.1.5. İş, Meslekler, Maddiyat ve Toplumsal Sınıf İle İlgili Adlar

1.1.5.1. İş, Meslekler İle İlgili Adlar

Standart varyantta *yükümü* (49/4.1), *yükünü* (37/1.1) kelimeleri; ağız özelliği gösteren *hamali* (20/1.4), *ırgatluklar* (71/3.2) kelimeleri vardır.

1.1.5.1.1. Askerlik İle İlgili Adlar

asker (5/1.1), *askerim* (5/2.1), *kuram* (4/1.2, 5/1.2) örnekleri standart varyantta; *asçer* (4/1.1) ise ağız örneğidir.

1.1.5.1.2. Marangozluk İle İlgili Adlar

Tek örneği standart varyantta *rende* (57/2.2) kelimesidir.

1.1.5.1.3. Avcılık İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan avcılık ile ilgili adlar: ağa (3/1.3), ava (6/1.1, 52/3.1), avcı (6/1.1, 52/3.1), avı (3/1.2), avımı (52/3.3), bağı (3/1.4).

Ağız özelliği gösteren avcılık ile ilgili adlar: avumi (6/1.3), izune (77/1.4), izuni (61/3.2).

Bölgede dağlık ve ormanlık alanların çokluğu avcılık faaliyetini de beraberinde getirmiştir. Günlük hayatın yansıması olan türkülerde av faaliyeti de pek çok kere geçmektedir.

1.1.5.1.4. Hayvancılık ile İlgili Adlar

Standart varyantta *çoban* (18/1.2, 19/2.1, 48/3.2, 78/3.1) kelimesi vardır; *ağıra* (48/5.4), *çobani* (19/1.4, 19/1.6) ağız özelliğine sahiptir.

1.1.5.2. Fakirlik, Mal-Mülk, Kazanç İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan fakirlik, mal - mülk, kazanç ile ilgili adlar: açlıkta (13/1.3), bedelini (29/2.2), malı (13/5.4), para (9/2.2, 73/3.2).

Ağız özelliği gösteren fakirlik, mal-mülk, kazanç ile ilgili adlar: ayluğa (12/4.4), fukaranun malini (55/1.2), mali (33/3.4, 34/4.2), malini (23/5.1), parasini (34/7.2), pere (78/3.2).

Ağız özelliği olarak -ı > -i, -ı- > -i- ses değişmesine uğrayan iyelik ekleri mal-mülk kazanç ile ilgili adlarda görülmektedir.

1.1.5.3. Makam, Rütbe, İktidar ve Toplumsal Sınıf İle İlgili Adlar

Standart varyantta *başbakan* (64/6.4), *kralı* (35/1.4, 48/4.2) kelimeleri bulunmaktadır.

1.1.6. Maden, Element Adları ve Bunlar İle İlgili Adları

Standart varyantta kullanılan maden, element adları ve bunlar ile ilgili adlar: altın (38/2.2), demir (39/4.1), kayada (6/2.1), kayalara (72/1.2), kayalardan (12/3.1), kumluk (4/4.1), taşın (10/3.2), taşlar (69/1.2), taşlı (24/2.1), toprağa (12/1.4), topraklar (44/3.4), topraklı (24/2.1).

Ağız özelliği gösteren maden, element adları ve bunlar ile ilgili adlar: çakılım (79/2.1), daşlara (2/1.2), daşlı (2/1.1, 2/2.1, 2/3.1, 2/4.1), taşların (48/2.2), taşlı (23/1.1), taşun (31/2.2), topraklı (23/1.1), yirmi dört ayarum (12/3.2).

Bölgenin dağları ve denizi ile ön plana çıkması bununla beraber insanların gemicilik mesleği ile uğraşması; kaya, kum, taş gibi kelimelerin türkülerde geçmesine etkendir.

1.1.7. Bitki Adları ve Bunlar İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan bitki adları ve bunlar ile ilgili adlar: asma (66/1.3), asmanın (55/4.2), bostana (23/2.1, 24/3.1), çay (12/4.1, 64/1.2), çay filizi (20/3.3), çay filizinin (28/3.2), çaydan başka (64/6.3), çayının (64/4.3), çubuk (40/4.1), ekini (42/1.1), yaprağı (57/1.1), yaprak (30/2.3, 54/4.4), yapraklar (44/3.2).

Ağız özelliği gösteren bitki adları ve bunlar ile ilgili adlar: alaf (49/4.1), çayırumun (43/2.1), çayı (64/6.2), çayluğa (12/4.2), danesi (42/1.2), kemişim (50/4.1), tiken (42/3.2), yaprakları (50/5.2).

1.1.7.1. Ağaç Adları ve Ağaç İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan ağaç adları ve ağaç ile ilgili adlar: ağaca (43/2.2), ağaçlar (55/2.4), çamdan (48/6.2), çamlar (68/4.1), çamları (48/5.2), dal (54/1.2, 54/1.3, 66/1.3), dalı (53/3.2), dalını (55/1.1), elmanın dalı (13/5.2), kavaklar (44/3.1), kızıl ağaç (57/1.1), kütük (27/1.1), selviye (78/1.2, 79/3.2).

Ağız özelliği gösteren ağaç adları ve ağaç ile ilgili adlar: asmali karaağaçlar (55/2.1), aşlama (46/4.2), aşlamayı (46/4.2), çami (46/2.1), dali (33/3.2, 34/3.2, 50/3.1), dalini (50/4.1), dalları (41/3.2, 50/5.1), gomardan (54/4.4), gürgenlerin molini (22/2.2), her komerden (30/2.3), kestane moli (13/1.2), kızılbaş fidani (46/3.1).

İklim koşulları neticesinde pek çok ağaç türü bölgede varlığını göstermektedir. Çam ağacı yükseklerde ve soğuklarda dayanıklı olduğu için bölgede sıklıkla yetişmektedir. Çay yetiştiriciliği, bölgenin en bilinen ekonomik faaliyetidir. Bu sebeplerden ötürü türkülerde de bu bitkiler ön plana çıkmaktadır.

1.1.7.2. Çiçek Adları

Standart varyantta kullanılan çiçek adları: çiçeğim (65/1.1), çiçeğin (67/3.3), çiçeğine (2/2.2), çiçek (54/1.1, 65/2.1), çiçekli (23/1.1, 24/2.1), çiçeksin (14/4.1), gül (64/1.2), gülle (74/1.2), gülüm (23/2.1, 24/3.1), gülüne (2/2.2).

karanfilun kökleri (12/2.1) ağız özelliği göstermektedir.

1.1.7.3. Çiçek Açmamış Bitki Adları

Standart varyantta kullanılan çiçek açmamış bitki adları: çimene (4/1.4, 28/2.1), çimenine (8/2.1), çimenini (18/2.1), çimenleri (5/3.4, 11/2.4).

ısırumuzu (22/3.2), *sarmaşuk* (82/3.1) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

Türkülerde geçen çiçek adlarında, tür olarak bilinen *çiçek* kelimesi daha çok görülmektedir.

1.1.8. Varoluş ve Yaratılış İle İlgili Adlar

1.1.8.1. Varlık ve Yokluk İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan varlık ve yokluk ile ilgili adlar/ifadeler: can (14/1.4, 57/1.8, 57/2.8), cana (51/2.4), candan (54/3.5), canım (45/1.3), canıma darlık (25/9.2), canlı (78/3.4), değilmiş (15/2.3), felek (14/4.5, 24/1.3), ikbalim yok (14/4.4), kefeni (56/5.2), mezarlıktır mezarlık (25/10.2), öleni (25/6.2), ölüm (23/4.1), ölümü (68/4.4), ölümün (61/2.4), ömrüm (82/4.2), ömrümün (67/3.6), ömürden mi? (12/3.4), rahmet (64/3.1), var (24/1.1, 26/3.4, 36/1.2, 36/1.4, 43/2.2, 43/2.3, 43/2.4, 56/4.2, 78/1.3, 82/3.3), var (idi) (24/1.1), var mı? (37/2.4), vardır (13/4.4, 18/1.4, 26/1.1, 69/1.2), yok (8/3.4, 38/3.2), yok (ise) (10/3.3, 31/2.3), yoktur (23/4.4).

Ağız özelliği gösteren varlık ve yokluk ile ilgili adlar: bişe (50/2.1, 50/2.2, 66/2.2), canı (çıkmadan) (72/1.3), canımız (51/1.4), canum (çıktı) (51/3.4), canumuz (16/4.3), cenazemun salini (23/5.2), değulsun (57/3.3), elum (7/3.3), genç yaşumda (63/1.3), mezari (72/2.4), mezarun (74/2.5), rahmetluk (4/4.2), salini (72/1.4), var mı? (56/9.1).

Yaşamayı niteleyen can kelimesi varlık ve yokluk ile ilgili kavramlarda en çok görülen kelimedir. Ağız özelliği gösteren ölüm kelimesi *elum* gibi ifadelerde kullanılmaktadır.

1.1.8.2. Yaratıcı, Peygamber ve Melek Adlandırmaları

Standart varyantta kullanılan yaratıcı, peygamber ve melek adlandırmaları: Allah (38/1.3, 38/1.4, 51/4.3, 56/7.1, 59/4.4), Allah'a (59/2.1), Azrail'de (24/1.2), Azrail'e (23/4.2), Mevla (2/4.3), Mevlam (2/3.3), yaradan (38/3.5), yaradan mevla (71/5.3).

Ağız özelliği gösteren tek örnek *Ezrail* (12/2.3, 57/1.7, 57/2.7) şeklindedir.

1.1.8.3. İnanç ve İnanış ile İlgili Adlar

Türkülerde standart varyantta *müslümanın* (63/4.4), *nazar* (56/1.2, 75/2.2), *nazar boncuğum* (56/2.2) örnekleri vardır.

1.1.8.4. Dinî Adlar

Standart varyanttakiler *dua* (39/1.3), *vallahi* (38/4.5), *zemzem* (76/5.3) kelimeleri ve ağız özelliği gösterenler *günahumi* (59/3.4), *nuskalondur* (12/6.4) örnekleridir.

1.1.9. Fiziksel, Mekânsal, Ölçüsel Adlar

biçumini (15/3.1) örneği ağız özelliği göstermektedir.

1.1.9.1. Zaman İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan zaman ile ilgili adlar: akşamdan (15/1.3), dün gece (53/1.3), ebediyen (4/3.4), erken (39/1.4), geceleri (36/2.4), gurbet zamanı (9/2.1), gün (22/1.4), günlerde (56/4.1), günleri (12/3.3), her zaman (33/2.3, 63/4.2), sabah (60/3.4, 60/4.4), şimdi (23/3.4, 37/3.4, 41/1.3, 56/8.1), yarın (60/1.4), zamanı (15/2.3, 15/3.2).

Ağız özelliği gösteren zaman ile ilgili adlar: bi dahaki zamana (36/4.4), bir gün da (11/1.3), günlerum (12/1.2), olalı beru (61/3.3).

1.1.9.1.1. Gün Adları

Cuma (36/2.4) standart varyant örneğidir.

1.1.9.1.2. Ay Adları

Ağustos ayı (3/2.1) standart varyant örneğidir.

1.1.9.1.3. Mevsim Adları

Standart varyantta kullanılan mevsim adları: güz (23/3.1), önümüzdeki yazı (69/5.2), yaz (48/1.2), yaza (24/1.1).

güzün (11/2.3), yazın (22/1.3) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

1.1.9.1.4. Yıl Adları

Standart varyantta kullanılan yıl adları: bu sene (38/1.2, 41/2.1), bu yıl (15/3.4, 18/1.1), her sene (3/4.3), sene (40/4.4, 58/4.1, 68/2.4), yeni sene (38/1.5).

Zaman ile ilgili adlar türkülerde çoğunlukla standart varyantta kullanılan adlar olarak ön plana çıkmaktadır.

1.1.9.2. Yer, Mekân, Konum, Yön Bildiren Adlar

Standart varyantta kullanılan yer, mekân, konum, yön bildiren adlar: altına (10/3.2, 10/3.4, 31/2.2, 31/2.4, 71/4.2, 71/4.4), arkam (23/4.4), arkandaki (20/1.3), aşağı (61/3.1, 69/1.3), bir yandan (39/4.2), burada (66/1.1), buradan (67/1.6), burası (53/2.4), burda (25/2.1, 25/7.2, 62/3.3, 65/1.3), burdan (32/3.4, 77/2.2), dışarı (36/3.2), dibi (28/3.2), dibinde (54/2.1), dibine (28/4.2, 43/2.1, 57/1.2, 78/2.1), geri (52/1.3, 53/2.2, 57/1.3), geri geri (36/2.2), geriye (75/2.6, 79/1.3), içerden (23/3.2), içeri (68/3.1), içinde (8/3.3, 36/1.3), ileri (53/2.2), öteye (20/1.1), sol (69/1.3), sol taraf (4/1.3, 5/1.3), üstü (27/1.2), üstüme (1/1.4), üstüne (12/5.1, 29/2.3, 32/4.3, 54/1.2, 54/1.3, 54/1.5, 68/1.1, 68/2.1), yana (33/1.2, 34/1.2, 39/3.1, 51/2.2, 66/2.1), yanıma (23/3.3, 27/1.1, 27/1.2, 27/1.3, 27/1.4, 27/2.1, 27/2.2, 27/2.3, 27/2.4, 27/3.1, 27/3.2, 27/3.3, 27/3.4), yanına (81/3.2), yukarı (1/1.2, 30/1.1, 31/1.1, 31/3.2, 37/2.1).

Ağız özelliği gösteren yer, mekân, konum, yön bildiren adlar: altuna (66/3.3), beri (20/3.1), beriye (75/1.4), burelerin (41/2.1), burıya (51/3.4), dibina (46/2.4), geru (8/1.3), karşı beri (43/4.1, 43/4.2), karşısına (27/2.2), ucına (21/1.1), yani (16/2.2), yanımızu (51/1.2), yukarı (10/3.1, 82/2.1).

Türkülerde geçen yer, mekân, konum, yön bildiren adlar daha çok standart varyantta kullanılmaktadır.

1.1.9.3. Mesafe Bildiren Adlar

arasını (69/3.2), ırak (25/8.1), uzak uzağa (26/1.3) örnekleri standart varyantta.

1.1.9.4. Ölçü, Derece, Miktar Bildiren Adlar

Standart varyantta kullanılan ölçü, derece, miktar bildiren adlar: az (22/1.3), aza (24/1.2), biraz (26/5.3, 31/3.4, 35/3.3, 43/4.2, 64/7.3, 66/1.2, 81/2.3), boyu (82/1.3), boyun (78/1.2), bütün (24/3.2), çekere (26/2.1), çok (9/2.2, 24/1.1, 39/5.3, 40/3.3, 56/10.1, 70/3.3), çokta (57/3.3), çoktur (15/3.4), daha (7/3.3, 23/3.4, 24/1.4, 24/2.4, 24/3.4, 39/1.4, 43/4.2, 47/1.4), dar (13/4.2), en büyüğü (80/9.2), eni (39/5.1), geniştir (13/4.2), her (54/4.4), her şeyi (39/4.3), hiç (23/5.4, 34/8.2, 55/1.3), ince (10/2.1, 50/3.1), incecik (32/1.4), incesi (35/3.2, 81/2.2), kadar (45/3.3, 46/3.4), küçüğü (80/2.2), tane (80/1.1), tane tane (80/1.2), tanesi (80/7.2, 80/8.2), ufağına (43/1.4, 43/2.4), yalı boyu (44/3.1), yarıdan (63/3.2), yeridir (42/1.2), yüksek (79/3.1).

Ağız özelliği gösteren ölçü, derece, miktar bildiren adlar: bi yudum (76/5.3), derune (12/2.2), doli (74/3.1, 74/4.1), incecuk (1/3.3), siradan (67/1.3), ufacuk (82/1.3), uzuni (7/1.1), yaride (37/3.2), yarisına (46/2.2), yarisini (67/3.6).

Türkülerde geçen ölçü, derece, miktar bildiren adlar daha çok standart varyantta görülmektedir.

1.1.10. Hayvan Adları ve Hayvanlar İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan hayvan adları ve hayvanlar ile ilgili adlar: ata (28/1.2), çakal (19/1.1, 19/3.1, 19/4.1), domuzdur (80/9.2), katırım (37/1.3), katırımı (37/3.1), katırın dorusuna (37/1.2), koyun (78/1.1), koyunları (78/3.1), kuzu (19/2.1), yabani (15/3.4), yuları (28/1.2).

Ağız özelliği gösteren hayvan adları ve hayvanlar ile ilgili adlar: cediler (75/2.8), cediye (75/2.4), seğerleri (48/5.3).

Bölgede yaban hayatı ve hayvancılık faaliyetleri olmasından dolayı pek çok hayvan adı türkülerde geçmektedir. Evcil bir hayvan olan kedi ağız özelliği göstererek *cedi* ifadesini kazanmıştır.

1.1.10.1. Uçan Hayvan Adları

Standart varyantta kullanılan uçan hayvan adları: Arıdan (63/3.4), Atmaca (3/1.2, 3/4.4), Atmacayı (3/2.4, 3/3.1), kuşuyum (79/3.1).

Bıldırıncılar (3/2.3), guş (58/3.1) ağız özelliği göstermektedir.

Bazı yöntemler ile yakalanıp eğitilen bir kuş türü olan “atmaca” bölgede kültürel bir özellik taşır. Bu özelliği ile atmaca kelimesi türkülerde sıklıkla görülmektedir.

1.1.10.2. Suda ve Denizde Yaşayan Hayvan Adları

Ala balık (25/9.1), balık (26/2.1) standart varyantta geçmektedir.

1.1.11. Eşya Adları

Standart varyantta kullanılan eşya adları: aynaya (49/2.4), bavulda (52/2.2), çingirak (3/3.2), resmini (55/4.3).

sepetumun (20/2.1), sepetun (20/1.3) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

1.1.11.1. Ev Eşyası Adları

Standart varyantta kullanılan ev eşyası adları: beşikte (71/5.1), çuvalları (37/3.2), ipim (9/2.3), kazanı (59/1.1), koltuğunda (56/5.2), minderi (66/3.2), yastık (10/3.3).

yastuğun (31/2.3), yatağuma (67/2.1) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

Türkülerde geçen ev eşyalarında ağız özelliği gösteren tek ad yastıktır.

1.1.11.2. Mutfak Eşyası Adları

bardağa (14/4.2), fincana (14/2.1, 14/4.3), kaşık (43/3.4), ocağın taşı (66/4.2), tencere (68/1.1) örnekleri standart varyanttadır.

1.1.11.3. Giyim Eşyası Adları:

şeridi (49/2.2) örneği standart varyant olarak tespit edilmiştir:

1.1.11.3.1. Giyim Eşyaları/Ayağa Giyilen Eşya Adları

çarık (71/2.3) örneği standart varyanttadır.

1.1.11.3.2. Giyim Eşyaları/Başa Takılan Eşya Adları

Standart varyantta kullanılan giyim eşyaları/başa takılan eşya adları: çembere (8/1.1), duvağa (76/1.2), keşan (34/2.1), keşanıma (34/4.1), keşanına (34/5.1), keşanının (34/3.1, 34/7.1), yazma (70/1.2).

Ağız özelliği gösteren giyim eşyaları/başa takılan eşya adları: cenberuni (8/1.3), çemberu (43/4.4), çemberumin (21/1.1), çemberunin (35/1.1), çeşan (33/1.3), çeşanı (33/2.2), çeşanuna (33/3.3), çeşanuni (33/1.1), çeşanunun (33/3.1), keşanını (34/1.1, 34/9.1), puşısına (27/2.1), telun duvağın (76/5.1), yemenune (75/1.8).

1.1.11.3.3. Giyim Eşyaları/Boyuna Takılan Eşya Adları

yaka (23/4.2) standart varyant olarak tespit edilmiştir:

1.1.11.3.4. Giyim Eşyaları/Vücutun Üst Bölümüne Giyilen Eşya Adları

Standart varyantta kullanılan giyim eşyaları/vücutun üst bölümüne giyilen eşya adları: kemer (32/1.3), keşan (34/2.1), keşanıma (34/4.1), keşanına (34/5.1), keşanının (34/3.1, 34/7.1), kuşağı (11/1.2), yelek (68/2.2).

Ağız özelliği gösteren giyim eşyaları/vücutun üst bölümüne giyilen eşya adları: çeşan (33/1.3), çeşanı (33/2.2), çeşanuna (33/3.3), çeşanuni (33/1.1), çeşanunun (33/3.1), gömleğini (7/2.3), gravati (7/2.4), kayışı (57/3.1), keşanını (34/1.1, 34/9.1).

1.1.11.3.5. Giyim Eşyaları/Vücutun Alt Bölümüne Giyilen Eşya Adları

Standart varyantta kullanılan giyim eşyaları/vücutun alt bölümüne giyilen eşya adları: cebi (9/2.2), entarini (76/5.2), etekleri (58/1.4), işliğinin (49/2.1), peştemali (20/2.3,25/4.1, 63/2.1, 63/2.2, 63/2.6, 63/2.8, 63/3.1, 63/4.1), peştemalin (41/1.4), peştemalli (20/3.4), şalvarı (57/1.3).

Ağız özelliği gösteren giyim eşyaları/vücutun alt bölümüne giyilen eşya adları: peştamalların (81/3.1), peştemalı (79/3.1), peştemaliğün (41/3.1), peştemalin duğumi (63/1.1), uruba (6/2.2).

Rize yöresinde “keşan ve peştemal” baş, omuz ve bel kısımlarına giyilen kültürel kıyafettir. Yörede keşan ve peştemal günlük hayatta çok sık kullanıldığı için türkülerde de sıklıkla görülmektedir.

1.1.11.4. Takı ve Süs Eşyası Adları

Standart varyantta kullanılan takı ve süs eşyası adları: küpeler (21/2.1), pırlanta (21/2.2), saati (62/2.1), sürme (60/3.5), yüzük (38/2.2, 53/3.3, 60/4.5), yüzükler (62/1.1).

Ağız özelliği gösteren takı ve süs eşyası adları: bilezuğün (62/3.1), bilezukler (62/1.2), mediliyla (43/4.4), yüzuğün (27/3.1).

İncelenen türkülerde en çok rastlanan takı ve süs eşyası, yüzük ve bileziktir. Yüzük ve bilezik kelimelerinin ağız özelliği gösterdiği örnekler de türkülerde görülmektedir.

1.1.11.5. Savaş Aletleri Adları

Standart varyantta kullanılan savaş aletleri adları: fişek (4/2.1), kaması (9/3.2), martine (44/2.2, 69/4.1), tabanca (10/1.1), tabancam (74/3.1, 74/4.1), tabancamın sapını (74/1.1), tüfeğim (52/2.1).

Ağız özelliği gösteren savaş aletleri adları: doli mermi (74/3.1), doli saçma (74/4.1), tufeğim (6/2.1), tufeğümde (4/2.1).

Yörede bulunan yaban hayatı ve savaş aletlerine olan merak, türkülerde de görülmektedir. “tabanca, tüfek, mermi” gibi adlar bunun örneğini oluşturmaktadır.

1.1.11.6. Çeyizlik Eşya Adları

sandukta (6/2.2) ağız özelliği göstermektedir.

1.1.11.7. Tarım Aletleri Adları

bağlarımı (49/4.2), ipleri (20/2.1), orağım (9/2.3) örnekleri standart varyantta; orağumi (13/1.1) ise ağız özelliği göstermektedir.

1.1.12. Kutlama, Tören ve Toplantı İle İlgili Adlar

düğün (13/2.6, 36/1.2, 63/2.4), düğün yeri (53/2.4), festivali (3/4.4) şeklinde standart varyantta.

1.1.13. İnsan İlişkileri İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan insan ilişkileri ile ilgili adlar: ahali (63/2.4), cilven (39/5.4), konuştuğumuz yerin (5/3.3), şaka (23/4.1), yavrum (19/1.5, 19/3.5, 23/5.1, 26/2.2, 44/1.4, 59/2.1).

Ağız özelliği gösteren insan ilişkileri ile ilgili adlar: adami (16/3.4), adını (36/4.3), arkadaşı (62/3.2), beyuklarımız (12/5.4), ikimuz (2/3.4), ikimuzi (48/3.3), insani (19/2.3, 19/2.5), komşısına (27/2.4), lisanundan (64/7.4), uşağın (55/1.4).

adami (16/3.4) örneği Günay’ın tespit ettiği ağız kelimelerindedir (1978, s. 53) ve adını (36/4.3), arkadaşı (62/3.2) örnekleri de bu tespiti desteklemektedir.

1.1.13.1. Akrabalık Adları

Standart varyantta kullanılan akrabalık adları: ana (4/2.3, 4/4.3,5/2.4), anan (28/3.3, 76/2.1), anana (30/1.3, 34/6.2), annen (29/3.4, 81/3.3), annenden doğan (78/2.4), annesi (59/4.2), annesinin (58/1.3), babamdan (34/10.1), babamın (13/5.4), baban (48/3.4, 59/3.3), babanın (33/3.4, 34/4.2), dayı (3/2.2), bacı (23/3.4, 29/3.3), deden (69/2.4), dedeni (19/3.1, 19/3.2), gelin (23/1.3, 23/1.4, 24/2.3, 29/3.3, 52/1.1, 61/3.3, 64/5.3, 76/3.1), geline (52/1.2), gelini (29/1.1, 29/2.4), hala (43/1.1, 43/1.3, 43/2.3, 43/3.1, 49/1.1, 49/1.3, 49/3.1, 49/3.3), kaynana (30/1.4), kızın (80/1.1, 80/2.1,80/3.1, 80/4.1, 80/5.1, 80/6.1,80/7.1, 80/8.1, 80/9.1, 80/10.1), kızını (56/7.2), nenen (71/2.3, 71/5.2, 76/2.2),

neneni (19/3.2, 69/2.4), oğluma (9/3.3), oğlun (43/2.3, 43/3.2), oğlunla (43/4.3), soyun (78/1.4), teyze (75/1.1, 75/1.3, 75/1.5, 75/1.7, 75/2.1, 75/2.3), teyzemi (75/2.7), yenge (29/2.4, 80/1.1, 80/2.1, 80/3.1, 80/4.1, 80/5.1, 80/6.1, 80/7.1, 80/8.1, 80/9.1, 80/10.1).

Ağız özelliği gösteren akrabalık adları: ablani (19/4.1, 19/4.2), ananınan (59/3.3), anani (17/6.1, 19/1.1, 19/1.2), babani (19/1.2), babanun (66/4.4), baci (22/2.3), evladun (23/3.2), gaynana (17/6.2), gardaş (71/5.1), gardaşıdur (61/2.4), gız (41/3.3, 51/4.1), gızlar (17/8.1), halani (19/4.2), kardaşuk (82/3.4), kızun (75/1.1, 75/1.3, 75/1.5, 75/1.7, 75/2.1, 75/2.3, 75/2.5), nana (30/1.2), nanadır (30/1.2), oğlune (43/3.1), paçı (33/1.1, 33/2.1, 33/3.1) paçi (34/1.1, 34/3.1, 34/5.1, 34/7.1, 34/9.1), teyzi (75/2.5), uşaklarınınun (43/1.3).

Günlük hayatta yaşanan ve sıkça rastlanan akrabalık adları türkülerde de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yörede erkek çocuğu için kullanılan *uşak* kelimesi; “genç kız, kız çocuğu” anlamına gelen *paçı/paçi* ifadeleri; “anne” anlamına gelen *nana*, “anneanne” ve “babaanne” anlamlarına gelen *nene* kelimeleri metinlerde görülmektedir. Korkmaz’ın da tespit ettiği ağız özelliği olan ön seste ünsüz tonsuzlaşmasına örnek olarak *bacı* > *paçi* kelimesi türkülerde geçmektedir (2009, s. 702).

1.1.14. Millet, Boy, Irk Adları

Millet (4/2.4) tek örneği standart varyanttadır.

1.1.15. Müzik Alanı İle İlgili Adlar

sesumizi (22/3.4) ağız özelliği göstermektedir.

1.1.15.1. Beste Adları

Standart varyantta kullanılan beste adları: havaları (19/2.4, 19/2.6), horon (12/5.2, 53/4.1, 53/4.4), horona (53/2.1), türkü (14/1.1), türküsünü (71/1.3), yol havası (9/3.4).

Ağız özelliği gösteren beste adları: nani (16/2.4), türki (76/1.1), türkileri (67/1.1), türkilerinun (2/2.3).

Yörede oynanan ve o yöreye özgü olan halk oyununun “horon” olması incelenen türkülerde de görülmektedir.

1.1.15.2. Çalgı Aleti, Kısımları ve Aksesuar Adları

Standart varyantta kullanılan çalgı aleti, kısımları ve aksesuar adları: kemençe (53/1.1), kemençeme (40/1.2, 40/2.1, 40/4.2), kemençemin başına (55/4.4), tulumun sesini (9/1.2), yay (40/4.2).

Ağız özelliği gösteren çalgı aleti, kısımları ve aksesuar adları: çemençem (4/3.1), gaydayı (53/1.2), kemençe sesi misun? (40/3.1), kemençemin sesune (17/2.1), kemençemin yayı (12/6.1), tel misun? (40/2.1), tulumun gaydaları (82/2.4), yay misun? (40/1.2).

Yörenin çalgı aletlerinin “kemençe” ve “tulum” olması, horonun bu enstrümanlar ile oynanmasından dolayı türkülerde de pek çok yerde görülmektedir.

1.1.16. Hediye, Bahşiş İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan hediye, bahşiş ile ilgili adlar: hediye (4/3.4, 22/3.3, 75/2.3), hediyem (9/2.4).

Hediye kelimesinin ek fiilin geniş zamanı ile çekimi ağız özelliği gösteren örnek olarak geçmektedir: hediye dur (34/8.1).

1.1.17. Yanma Hâli İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan yanma hâli ile ilgili adlar: ateş (5/2.3), ateşe (59/1.1), ateşi (66/4.1, 68/3.3), ateşlerden (66/4.3), kül (66/2.4).

ocağın taşı (66/4.2) ağız özelliği göstermektedir.

1.1.18. Gök ve Gezegen İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan gök ve gezegen ile ilgili adlar: ay (5/3.1, 26/5.4), aya (15/1.3), dünya (23/5.1, 27/3.3, 49/2.3, 82/1.4, 69/3.3, 79/3.3), dünyada (38/4.3, 38/4.4, 59/3.1), göğü (38/3.5), gökte (40/1.1), güneş (68/3.2), güneşten (68/1.2), yıldız (64/1.4, 64/1.5).

ay misun? (40/1.1), yıldız (40/1.1) örnekleri ağız özelliği göstermektedir.

İncelenen türkülerde gök ve gezegen ile ilgili adların çoğunlukla standart varyantta kullanıldığı görülmektedir.

1.1.19. Hava, Hava Olayları, Yağış Türü İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan hava, hava olayları, yağış türü ile ilgili adlar: buzlu (77/2.3), dolu (59/2.3), duman (10/3.1, 12/5.1, 29/3.1, 30/1.1, 31/1.1, 31/2.1, 31/3.1, 52/1.3, 61/1.2, 69/4.2), dumanım (32/1.1, 32/2.1), dumanlar (12/5.2), hava (39/4.2), kar (8/2.3, 25/1.1, 59/4.1, 68/4.2), karanlık (26/5.4), karda (15/2.4), kardır (18/1.1), karı (65/1.4), karlı (20/3.1, 77/2.3), yağmur (28/3.1, 59/2.3).

Ağız özelliği gösteren hava, hava olayları, yağış türü ile ilgili adlar: doli (13/1.4, 23/2.1, 24/3.1), güneşliyidi (79/1.2), havasi (41/2.2), karanluğa (36/3.2).

İklim şartlarından dolayı havanın genellikle yağışlı olması türkülere de yansımıştır. Türkülerde çoğunlukla “kar” ve “yağmur” gibi adlar geçerken sadece bir yerde “güneş” ifadesi geçmektedir.

1.1.20. Renk Adları

Standart varyantta kullanılan renk adları: al (49/2.2, 76/5.2), alaca (41/1.4), alacadan (37/3.3), beyaz (20/2.3, 70/2.3), beyazlı (7/2.3), ela (7/1.4), kara (26/1.1, 26/5.1, 32/4.2, 44/3.4, 50/1.1, 75/2.4), karadır (32/4.2), kırmızı (63/4.1, 79/2.1), mavi (65/2.2, 68/2.2), mavili (63/2.6, 63/2.8), mor

(49/2.2), sarı (48/6.2, 65/1.1, 65/2.1, 71/4.4), sarıdan (63/3.1), sarısına (37/1.4), yeşil (20/3.2, 26/4.2, 44/3.2 72/2.3).

Ağız özelliği gösteren renk adları: gara (60/2.1), karali (35/1.2), sarıde (37/3.4), sarı (41/3.1), sarisini (67/3.3).

Renkler, türkülerde çoğunlukla standart varyantta kullanılmaktadır. Siyah rengi, türkülerde daha çok “kara” kelimesi ile ifade edilmekte ve sıklıkla görülmektedir. “Gara” ve “sarı” kelimeleri türkülerde ağız özelliği gösteren renk adlarıdır.

1.1.21. Ayrılık İle İlgili Adlar

ayrılık (25/2.2), gurbet (9/3.1), gurbette (82/4.2) örnekleri standart varyantta.

1.1.22. Tütün İle İlgili Adlar

sigaralar (71/3.4), sigaramı (10/2.1) örnekleri standart varyantta.

1.1.23. Yemek ve İçmek İle İlgili Adlar

sofrada (71/4.3) örneği standart varyantta.

1.1.23.1. Yiyecek Adları

Standart varyantta kullanılan yiyecek adları: ekmek (81/3.3), fındık (60/2.1), mısır (71/4.3), mısıru (71/1.1, 71/2.1), mısırın (71/1.3), mısırın püskülünden (71/3.3), petekteki bal (21/2.4), sakız (21/1.2), zeytin (53/3.2).

balını (22/2.4), mısıru ekmeğini (71/4.1) ağız özelliği göstermektedir.

Bölgede yetiştirilen mısır, türkülerde de geçmektedir.

1.1.23.2. Yemek Adları

Yöresel yemekler olan ve genellikle sık tüketilen muhlama (49/1.2, 49/1.4, 49/3.2); çorhala (49/3.4), yemekleri türkülerde ağız özelliği göstermektedir.

1.1.23.3. Meyve Adları

Standart varyantta kullanılan meyve adları: armudu (13/5.1), kara yemiş (16/2.1, 46/1.2), kara yemişe (75/1.2), kiraz (55/1.1), üzüm (54/2.2, 54/2.3), üzüm (42/3.1, 54/2.2, 54/2.3).

Ağız özelliği gösteren meyve adları: karamiş (50/1.1, 50/3.1), karamişe (50/2.3), karamişin (50/5.1), kerez (54/1.1), limoni (44/1.2), portikali (44/1.1), uzum (43/2.2).

Yöreye özgü yetişen karayemiş meyvesi türkülerde de varlığını göstermiştir. uzum (43/2.2) örneği Günay’ın tespit ettiği ağız kelimelerindedir üzüm > uzum (1978, s. 39).

1.1.23.4. Sebze Adları

kara lahana (43/1.2), soğan (78/2.2) standart varyanttadır.

1.1.23.5. İçecek Adları

Standart varyantta kullanılan içecek adları: su (58/1.1, 70/2.2), suda (71/1.1), sulardan (77/2.3), suları (11/2.2, 65/3.2), suyu (14/2.1), suyun (35/3.2, 70/1.1, 81/2.2), şerbetinden (43/3.3), zemzem (76/5.3).

1.1.24. Hasta, Hastalık ve Bunlar İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan hasta, hastalık ve bunlar ile ilgili adlar: dermanı (81/1.4), hastalık (23/4.1), ilacı (37/2.4), ilaç (60/1.5), vereme (55/3.4), yara (50/1.2, 74/4.4), yaralı (48/4.4), yaralıyım (74/4.3).

Hastalık adları, türkülerde standart varyantta kullanılmıştır. Yalnızca *sarılık* kelimesi -ı- > -u- ses değişimine uğrayarak sarılığa (36/3.4) örneğinde ağız özelliği göstermiştir.

1.1.25. Denizcilik İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan denizcilik ile ilgili adlar: denize (26/1.1), denizi (64/3.2, 64/3.3, 64/4.2), dümeni (44/1.4), fişek (44/2.2), gemici (51/3.1), gemiciyim (51/3.1), gemiye (39/1.1, 64/7.1), kaptanı (64/7.2), kaptanlar (64/6.4), kayık (midur?) (26/1.2, 73/1.1), limandan (39/4.1), sandala (72/2.3), yelken (39/1.1), yelkene (73/1.2).

Ağız özelliği gösteren denizcilik ile ilgili adlar: fogaları (51/2.1), gayuğum (51/2.2), gemilan (38/3.1), kayuğumi (82/1.1), kayuğumun sereni (25/5.1).

Yörede denizcilik alanında gösterilen faaliyetler türkülerde de yansyarak deniz terimleri ile ilgili adlarla birlikte görülmektedir. Burada da yine ses değişimleri ile ağız özelliği gösteren adlar varlığını sürdürmektedir.

1.1.26. Boya İle İlgili Adlar

Tek örneği boya (8/1.2, 26/4.2) standart varyanttadır.

1.1.27. Evlilik İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan evlilik ile ilgili adlar: bekar (28/4.3), duvağa (76/1.2), düğüncüleri (29/2.1), eş oldu (80/5.2), gelinlik (56/3.1), kınalı (38/2.1, 53/3.4), nişanlı (27/1.3).

Ağız özelliği gösteren evlilik ile ilgili adlar: bekarundur (31/1.3), dünürü (76/4.1), nişanlisina (46/1.3), telun duvağın (76/5.1).

1.1.28. Ev ve Evin Bölümleri İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan ev ve evin bölümleri ile ilgili adlar: bacaya (15/2.4), duvarda (52/2.1), evden (58/1.2), evimiz (30/2.2, 54/4.2, 54/4.3), evleri (43/4.1), kapı (29/2.3), kapıda (68/4.1), kapına (53/1.4), kapısını (9/1.4), kapıya (28/2.1), kiracı (37/2.2), kiracıyım (37/2.2),

kiremite (58/1.1), odasını (29/1.2), pencere pervazına (26/4.1), pencereden (26/3.1, 26/4.3, 55/3.2), pencereme (55/3.2), pencereye (56/1.1).

Ağız özelliği gösteren ev ve evin bölümleri ile ilgili adlar: evlerin (48/6.2), evüne (43/1.1), kapıları (36/2.1), kapiya (27/2.4), keremidimiz (54/4.5), kiremidumuz (30/2.4).

Türkülerde ev ve evin bölümleri ile ilgili en çok geçen ad “kapı” kelimesidir. evlerin (48/6.2) örneği Günay’ın tespit ettiği ağız kelimelerindedir ve her iki örnekte de ortak olan ses özelliği, ek bünyesindeki ünlünün yuvarlak oluşudur: evun (1978, s. 107, 112).

1.1.29. Kumaş Türleri İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan kumaş türleri ile ilgili adlar: ipek (81/3.1), ipekleri (35/1.2), kadife (29/1.4, 49/2.1), kadifeden (66/3.2), keteni (73/2.4), yama (34/5.2).

Standart varyantta “kutnu kumaş” olarak nitelendirilen kumaş çeşidinin, türkülerde kutni kumaşlı (24/2.3), kutni kumaşlı (23/1.3) şeklinde ağız özelliği göstererek “kutni” ses değişmesine uğradığı görülmektedir.

1.1.30. Yol ve Yolculuk İle İlgili Adlar

sefere (39/1.2) standart varyant örneği yanında; seferina (51/4.2) ağız özelliği göstermektedir.

1.1.31. Doğaüstü Varlıklar İle İlgili Adlar

peri (8/2.2) standart varyantta. cin misun? (40/3.2), peri misun? (40/3.2) örneklerinde ağız özelliği soru ekinde tespit edilmiştir; “-misin” ağız özelliği göstererek “-misun” şeklinde ses değişimine uğrayarak türkülerde varlık göstermektedir.

1.1.32. Haberleşme İle İlgili Adlar

Standart varyantta haber (23/2.3), mektubum (52/2.2) kelimeleri vardır; mektuplarum (61/1.3) örneğinde ise ağız özelliği bulunmaktadır.

1.1.33. Akıl, Zekâ İle İlgili Adlar

Standart varyantta akıl (55/4.1) örneğinin yanında; aklından (39/4.4), aklum (82/3.2), aklun (56/2.1), akluna (57/2.3), merağından (48/4.3), merağundan (67/2.4), meraktan mi? (23/2.4), yalnız (41/1.1) ağız özelliği gösteren örnekleri bulunmaktadır.

Akıl, zekâ ile ilgili adların örnekleri daha çok ağız özelliği göstermektedir. Bunun en açık örneğini de “akıl” kelimesinin çekimlenmiş biçimleri oluşturmaktadır.

1.1.34. Ustalık Bildiren Adlar

ustalar (57/2.2), ustama (24/3.3) standart varyantta. Ağız özelliği gösteren ustanga (23/2.3) kelimesinde arkaik bir öge olan -ng teklik ikinci şahıs iyelik eki tespit edilmiştir ve bu kelime “ustana” anlamı ile metinde geçmektedir. Ekteki -ng sesinin Türkçenin tarihî dönemlerindeki gibi

korunduğu görülmektedir. Günay'ın tespit ettiği ev-ung-a "evine" örneği de türkülerdeki bu ağız özelliğini destekler niteliktedir (1978, s. 59).

1.1.35. Güzellik İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan güzellik ile ilgili adlar: güzel (8/3.4, 78/1.3), güzel midir? (78/2.3), güzeli (27/3.3, 49/2.3, 82/1.4), güzelim (53/2.3), güzelle (79/3.3), güzelliğini (69/3.3), güzellikler (62/1.4).

Güzellik ile ilgili kelimelerin türkülerde standart varyantta kullanıldığı görülmektedir.

1.1.36. Eğitim İle İlgili Adlar

mektebini (68/2.3) standart varyanttadır.

1.1.37. Şans Oyunları İle İlgili Adlar

kumar (70/1.4) standart varyant örneğidir.

1.1.38. Gelenekler İle İlgili Adlar

Standart varyantta kullanılan gelenekler ile ilgili adlar: yazık (14/2.4, 52/1.4, 52/2.4, 52/3.4).

Ağız özelliği gösteren gelenekler ile ilgili adlar: adettu (70/4.4), adettum (70/4.1), ayıp midir? (26/1.4, 73/1.4), yazuk (6/1.4, 6/2.4).

1.1.39. Hâl Bildiren Kelimeler

iyidir (7/3.3) örneğinin ek fiilin geniş zamanı ile çekimi ağız özelliği göstermektedir.

1.1.40. Edebî Türler İle İlgili Kelimeler

destana (23/2.2, 24/3.2) standart varyanttadır.

1.1.41. Diğer Adlar: bellidir (64/7.4, 64/7.5), bir şey (45/3.4), ceza (24/1.3), değer mi? (33/3.3, 34/4.1), dertlidir (80/7.2), direk (4/2.2), düğüme (70/3.2), eziyet (51/2.3), foğasını (29/1.4), güç (80/3.2), hali (48/1.4), halimiz (73/3.4), halini (55/1.4), hallar (77/3.4), hallarumdan (57/3.7), inadına (13/2.5), izine (25/3.2), kıl (40/4.1), köpük (27/1.2), kukuş'un sarısına (13/3.4), manası (17/7.2), rüyama (17/3.1, 17/4.1, 17/5.1, 56/3.2), sebebi (48/2.3), sebebunden (36/3.3), semizdir (80/8.2), şeydur (46/4.3).

Rize türkülerinin söz varlığı, temalarına göre 41 başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar içerisinde en fazla örnek Yer Adları/ Coğrafi Adlar temasında tespit edilmiştir. Bundan yola çıkarak yer adları temasındaki dağ, dere, yayla kelimelerinin kullanım sıklığının daha fazla olduğu düşünülmektedir. En fazla örneği barındıran ikinci başlık Duygu İfade Eden Adlar (59) teması olmuştur. Karadeniz'in coğrafyası duygulara da yansımıştır. Yaşam biçiminin etkisiyle Karadeniz insanı duygularını dalga gibi gelgitli ve derin yaşamıştır. Bu da türkülere yansımıştır. Türkülerde en çok yer adlarının

olmasının sebebi bölgenin coğrafyasıyla ön plana çıkmasındandır. Duygu ifade eden adların sıklıkla geçmesinin nedeni ise genel itibarıyla lirik karakterde varlığını gösteren türküler olmasındandır.

1.2. Kelime Türlerine Göre Söz Varlığı İncelemesi¹

1.2.1. Fiiller

Metinlerde en fazla tespit edilen kelime türü; standart varyantta 354, ağız özelliği gösterenlerde 246 olmak üzere toplamda 600 örneği olan fiillerdir. İncelenen türkülerde al-, bak-, ak-, çık-, ol-, öl-fiillerinin pek çok kez kullanıldığı görülmektedir. açılır (36/2.2), budanur (46/3.2), dalsun (12/2.2), uzandum (67/2.1) vb. örnekler, Korkmaz'ın tespit ettiği ek ünlülerinde görülen yuvarlaklaşmalara örnektir (2009, s. 700). Türkülerde geçen alalum (39/2.4), çikalum (36/1.1, 36/3.1), kaçalum (12/5.3, 54/4.1), gidelum (20/1.2, 25/7.1, 40/2.3, 45/1.1, 45/3.1, 45/3.2, 46/1.1), surelum (48/5.4) vb. örnekler, Korkmaz'ın tespit ettiği şekilde çokluk birinci şahıs eki istek eki ile birleşmiş olarak *-alum/-elim*, *-alum/-elüm* biçimindedir (2009, s. 701). Korkmaz'ın tespit ettiği duyulan geçmiş zaman ekinin *-miş* düz şekli (2009, s. 701) türkülerde durmuşam (27/2.2), elmişidun (17/3.2) örneklerinde görülmektedir. Günay'ın tespit ettiği öldür- > eldur- fiili (1978, s. 72), türkülerde eldurun (44/2.4) şeklindedir. Türküde yer alan buluruk (4/4.4) çekimindeki yuvarlaklaşma, Günay'ın beçleruk (1978, s. 129) örneği ile aynı ses değişmesini göstermektedir. Günay'ın da tespit ettiği ve soru bildiren *-misun* eki türkülerde bilir misun? (40/2.2), gelir misun? (40/2.4), sever misun? (26/2.4). vb. gibi şekillerde görülmektedir.

1.2.1.1. Zarf-fiiller

İncelenen türkülerde zarf-fiillerin çoğunlukla ağız özelliği gösterdiği görülmektedir. Fiilerde bulunan *-AndA* eki *-IncA* ekinin anlam işleviyle kullanılmıştır.

1.2.1.2. İsim-fiiller

İncelenen türkülerde isim-fiillerin daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Burada da yine ağız özelliği gösteren *-mağa*, *-mağ* ekleri kullanılmıştır.

1.2.1.3. Sıfat-fiiller

Sıfat-fiil eklerinden en çok kullanılan eklerin *-An*, *-dlk*, *-dUk* ekleri olduğu görülmektedir.

1.2.2. Zamirler

İncelenen türkülerde en çok tespit edilen zamir “ben” (39) zamiridir. Ben ve sen zamirlerinin yönelme çekiminin ağız özelliği gösterdiği görülmektedir. Eklerin ünlülerindeki yuvarlaklaşma standart varyanttaki örneklerden farklılaşan ses özelliğidir. *benum*, *senun sağa*, *oni*, *bizum*, *sizun*, *kendume* gibi örnekler Günay'ın da tespit ettiği çekimlendendir (1978, s. 115, 116, 117, 118, 119, 121).

¹ Makale kapsamındaki kelime sayısı sınırı sebebiyle bu başlık altındaki örnekler gösterilmemiştir.

1.2.3. Zarflar

Türkülerde zarflar pek çok kez ikileme biçiminde görülmektedir.

1.2.4. Sıfatlar

Standart varyantta kullanılan sıfatlar türkülerde daha fazla görülmektedir. Ağız özelliği gösteren sıfatlardan kerib (4/4.3) örneği Günay'ın tespit ettiği a > e değişmesi örnekleri arasındadır *garip > kerip* (1978, s. 38). *ha bu* örneği Günay'ın tespit ettiği ağız kelimelerindedir (1978, s. 122).

1.2.5. Seslenme Sözcükleri/Ünlemler

Yöreye özgü *li li gum, oy, ka* gibi seslenme sözcükleri/ünlemler ağız özelliği gösteren örneklerdendir. *da, ha* gibi ünlemler Günay'ın tespit ettiği istek, hayret vb. anlamlar taşıyan ünlemlerdir (1978, s. 44).

1.2.6. Soru İfadeleri

Standart varyantta kullanılan soru ekleri ses değişimine uğrayarak ağız özelliği göstermektedir.

1.2.7. İkilemeler

Türkülerdeki ikilemelerde hem standart varyantta hem de ağız özelliği gösterenlerde aynı kelime tekrarının ağırlıklı olduğu görülmektedir.

1.2.8. Edatlar

Standart varyanttaki edatlar dışında türkülerde *içun* ve *ilen* edatları ağız özelliği göstermektedir.

1.2.9. Bağlaçlar

Bağlaçlar metinlerde standart varyantta tespit edilmiştir.

1.2.10. Kalıp Sözcükler:

Standart varyantta kullanılan kalıp sözcükler: bir vefasız uğruna (65/3.3), halim yamandır yaman (32/2.4), her ne olursa olsun (41/3.4), selam olsun (24/3.3).

Ağız özelliği gösteren kalıp sözcükler: ander kalsun (48/2.2), kaybana anderi (66/3.4), zıpkanın bir tanesi (42/2.4).

Yerel olarak kullanılan uğursuz, değersiz gibi anlamlara gelen *ander* ve *kaybana* ifadeleri türkülerde de görülmektedir.

1.3. Kelime Gruplarına Göre Söz Varlığı İncelemesi

1.3.1. İsim tamlamaları

1.3.1.1. Belirtili isim tamlamaları

Metinlerde toplamda 106 adet belirtili isim tamlaması tespit edilmiştir. Standart varyantta kurulan belirtili isim tamlamaları 49 adet; ağız özelliği gösterenleri ise 57 adettir.

Standart varyantta kullanılan belirtili isim tamlamaları: asmanın gözyaşına (55/4.2), babamın malı (13/5.4), başın altına (10/3.4), bayırımın dibinde (54/2.1), bıyığının telini (23/5.3), çay filizinin dibi (28/3.2), Çayeli'nin kızları (50/5.4), çayımın derdi (64/4.3), çayırımın dibine (78/2.1), dağın tepesine (45/1.2), derenin derincesi (35/3.1, 81/2.1), derenin kuyuları-kıyıları (28/1.1), dizimin üstüne (32/4.3), dizlerimin dermanı (81/1.4), ellerin inadına (13/2.5), elmanın dalı (13/5.2), evimin kapısını (9/1.4), gönlümün eğlencesi (35/3.4), gözlerin bakışı (54/3.4), gözünün yaşını (76/4.3), Hemşin'in dağlarını (49/4.4), Hemşin'in yaylaları (48/1.1), Karadeniz'in eni (39/5.1), katırın dorusuna (37/1.2), kemeçemin başına (55/4.4), kızların sarısına (37/1.4), kollarımın üstüne (54/1.5), konağın içinde (36/1.3), köyün Fadime'sine (45/1.4), martinin omzundan (69/4.1), mısırın püskülünden (71/3.3), mısırın türküsünü (71/1.3), müslümanın kızı (63/4.4), o gözlerin bakışı (32/3.3), Rize'nin havaları (19/2.6), sevdalığın ateşi (68/3.3), sivrinin tepesinde (69/1.1), soğuk suyun başında (70/1.1), suyun incesi (35/3.2, 81/2.2), tabancamın sapını (74/1.1), taşın altına (10/3.2), tulumun sesini (9/1.2), Üsküt'ün tepesinden (22/3.1), yarin izine (25/3.2), yarin sözüne (77/1.1), yaylanın çimenine (8/2.1), yaylanın çimenini (18/2.1), yaylanın yolunu (52/1.2), yokuşun yarısına (13/3.2),

Ağız özelliği gösteren belirtili isim tamlamaları: Arhavi'nun dağına (3/1.1, 3/3.4), aşuların rüyası (17/8.2), Ayşe'mun merağından (48/4.3), babanın mali (33/3.4, 34/4.2), babanun başı (66/4.4), benum dertlerumi (23/2.2), bizum dereler² (23/3.1), buranın ekini (42/1.1), cenazamun salini (23/5.2), çayırımın dibine (43/2.1), çemberumin ucına (21/1.1), çiçeğin sarisini (67/3.3), dağın üstüne (12/5.1), derelerin ormanı (81/1.2), elun nişanlisina (46/1.3), evladun acisi (23/3.2), fukaranın malini (55/1.2), göynümün eylencesi (81/2.4), gözlerumun içine (1/2.3), gözlerumun yaşından (61/1.4), gözümün yaşındır (61/2.2), gürgenlerin molini (22/2.2), ha bu hayınun kızı (31/3.3), ha bu köyün kralı (35/1.4), Haldoz'un portikali (44/1.1), Hemşin'in uşakları (82/4.3), ikimizin kanına (81/3.4), kadife işliğinin şeridi (49/2.1-2), kamaşım dalini (50/4.1), karamişin dalları (50/5.1), karanfilun kökleri (12/2.1), kemeçemin sesune (17/2.1), kemeçemin yayı (12/6.1), konağın kapıları (36/2.1), kukuş'un sarısına (13/3.4), Kuvaroz'un limoni (44/1.2), mısırın ekmeğini (71/4.1), ocağın taşı (66/4.2), ölümün gardaşıdır (61/2.4), ömrümün yarisini (67/3.6), Palovid'in balini (22/2.4), peştemalin duğumi (63/1.1), senun ellerun (12/1.3), senun merağundan (67/2.4), senun mezarun (74/2.5), senun sebebunden (36/3.3), sepetumun ipleri (20/2.1), sevdaluğun halini (16/3.1), tulumun gaydaları (82/2.4), uşağın halini (55/1.4), yaylaların kralı (48/4.2), yemen'un yoli (4/4.1), yerun dibina (46/2.4), Rize'nin yizu (64/2.1), yüksek dağın kuşuyum (79/3.1), yüreğumin yaresi (41/2.4), zıpkanın bir tanesi (42/2.4).

² Kerime Üstünova "Ad Tamlaması - İyelik Öbeği Ayrımı" (2005) adlı makalesinde, bu tür tamlamalar için Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz, Rasim Şimşek, Doğan Aksan ve Leylâ Karahan'ın görüşlerini değerlendirmiş ve kendisi de tamlayanın zamir olduğu bu türden tamlamaları "iyelik öbeği" şeklinde tanımlamıştır. Bu çalışmada ise; bu türden tamlamalar için Leylâ Karahan'ın "İsim tamlamasında birinci unsurun ikinci unsurla bağlantısı, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksizdir. (...) biz + im + ses + (i)miz = bizim sesimiz" görüşleri (2010, s. 42) doğrultusunda belirtili isim tamlaması terimi tercih edilmiştir.

1.3.1.2. Belirtisiz isim tamlamaları

36 adet belirtisiz isim tamlaması tespit edilmiştir. Standart varyantta kurulan belirtisiz isim tamlamaları 23 adet; ağız özelliği gösterenleri ise 13 adettir.

Standart varyantta kullanılan belirtisiz isim tamlamaları: ağaç yaprağı (57/1.1), atmaca festivali (3/4.4), cuma geceleri (36/2.4), çay filizi (20/3.3), çoban çadırı (18/1.2), çoban koyunları (78/3.1), dağlar karı (65/1.4), düğün yeri (53/2.4), dünya güzeli (27/3.3, 49/2.3, 82/1.4), dünya güzelliğini (69/3.3), gurbet zamanı (9/2.1), kemeçe sesi (40/3.1), kiraz dalını (55/1.1), nazar boncuğum (56/2.2), sevdalık mektebini (68/2.3), sevdalık uykuları (28/1.4), Trabzon havaları (19/2.4), yalı boyu (44/3.1), yayla düzüne (25/3.1, 77/1.2), yayla yolları (13/4.1), yol havası (9/3.4), zamane kızları (55/3.3), zeytin dalı (53/3.2).

Ağız özelliği gösteren belirtisiz isim tamlamaları: alaf yükümü (49/4.1), atmaca avi (3/1.2), dere duzina (46/4.1), dünya malini (23/5.1), el uşağı (11/1.4), gurbet uşağı (9/3.1), havali gün punari (22/1.4), ilica zamanı (15/3.2), İstanbul seferina (51/4.2), kestane moli (13/1.2), kızılağaç fidani (46/3.1), sevdalık şerbetinden (43/3.3), şişman oğli mezari (72/2.4).

1.3.2. Sıfat tamlamaları

Türkülerde 87 adet sıfat tamlaması tespit edilmiştir. Standart varyantta kurulan sıfat tamlamaları 54 adet; ağız özelliği gösterenleri ise 33 adettir.

Standart varyantta kullanılan sıfat tamlamaları: akşamdan doğan aya (15/1.3), ala balık (25/9.1), altın yüzük (38/2.2), asmalı kara yemiş (16/2.1), aykırı dal (54/1.2, 54/1.3), ballı dudakların (10/2.4), başındaki çembere (8/1.1), belindeki kuşağı (11/1.2), belindeki tabanca (10/1.1), beyaz peştemali (20/2.3), bir kız (31/1.3), bir yaprak (30/2.3, 54/4.4), boyalı yazma (70/1.2), bu dere (16/1.1), cicili taşlar (69/1.2), çiçekli yaylalar (23/1.1, 24/2.1), çifte çamlar (68/4.1), çok para (9/2.2), derin derin göllerin (28/4.1), derin uykuya (67/2.3), dumanlı dağlar (77/3.2), eski sevdalarımı (18/2.3), fani dünyada (38/4.4), güzel kızlar (73/3.3), güzel kızları (82/4.4), güzel memleket (64/1.1), her komardan (30/2.3), iyi bir yar (79/2.4), kadifeden minderi (66/3.2), kahpe felek (24/1.3), kara saçın (26/5.1), kara topraklar (44/3.4), kara yemişe (75/1.2), karlı buzlu sulardan (77/2.3), karlı dereden (20/3.1), kınalı parmağa (53/3.4), mavi yelek (68/2.2), nazlı yar (15/1.4), ne sevimli çiçeksin (14/4.1), o gözlere (32/3.1, 32/4.1), o incecik bellere (32/1.4), önümüzdeki yazı (69/5.2), sarı çamdan (48/6.2), sarı çiçeğim (65/1.1), sevdalı saçlar (69/1.4), soğuk suları (11/2.2), yalan dünyada (38/4.3), yalancı dünyada (59/3.1), yedi sene (68/2.4), yeşil boya (26/4.2), yeşil çay bahçeleri (20/3.2), yeşil sandala (72/2.3), yeşil yapraklar (44/3.2), zavallı annesinin (58/1.3).

Ağız özelliği gösteren sıfat tamlamaları: arkadaki sepetun (20/1.3), asmali karaağaçlar (55/2.1), belundeki çeşanı (33/2.2), beyaz kollarını (70/2.3), beyazlı gömleğini (7/2.3), bi sevdiğim (36/1.4), bi dahaki (36/4.4), bi yudum (76/5.3), bir bekarındur (31/1.3), bütün dertlerimi (24/3.2), çok ahtum

(24/1.1), daşlı dere (2/1.1, 2/2.1, 2/3.1, 2/4.1), gaybana sevdaluk (51/1.3), ha bu dağları (11/2.1), ha bu köyde (69/5.4), ha bu köyün (8/3.3), ha bu sevda (69/4.3), ha o peştemali (25/4.1), incecuk bellere (1/3.3), kadife foğasını (29/1.4), kaybana sevdaluk (16/3.3, 16/4.4), kaybana sevdalığın (37/2.3), kırmızı çakılım (79/2.1), konuştuğumuz yeri (8/2.4), kutni kumaşlı (24/2.3), kutni kumaşlı (23/1.3), mavili peştemali (63/2.6, 63/2.8), peştemalli kızları (20/3.4), sahipsuz kızlar (23/3.3), sevdiği yarı (74/3.3), sevdiğüm türkileri (67/1.1), sirmali saçlarun (39/3.2), yetum kızlarıma (23/4.3).

İncelenen türkülerde en çok kullanılan tamlama türünün belirtili isim tamlaması (106) olduğu tespit edilmiştir.

1.3.3. Birleşik Fiiller

Türkülerde 30 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Standart varyantta kurulan birleşik fiiller 15 adet, ağız özelliği gösterenleri ise 15 adettir. Bunlardan bazıları deyimleşmiş birleşik fiil özelliği göstermektedir.

Standart varyantta kullanılan birleşik fiiller: adam olan (27/1.4), ayan olmadı (17/1.2), derman ol (2/3.2), dert oldu (80/4.2), doyum olmaz (64/1.3), dua eyle (39/1.3), inkar etme (54/2.4), ip ile çekiyordum (69/5.1), kurban olayım (60/1.3), kurban olsun (37/1.3, 45/1.3), oyun eyledi (69/5.3), pay pay oldu (58/2.3), perişan olur (48/1.4), sabırlar versin (2/3.3), sarhoş eder (82/2.3).

Ağız özelliği gösteren birleşik fiiller: can verecesun (57/1.8, 57/2.8), canı çıkmadan (72/1.3), deli ettun (62/1.3), derd oldu (2/2.4), deyiş etum (43/4.3), gurban olayım (2/4.3, 60/3.3, 60/4.3), hayır görmeyecesun (57/3.8), ibret alur (63/3.4), inat ettum (70/4.2), izin edersa (38/1.3), izin verursa (38/1.4), pişman olacaksun (70/3.3), söz vermişün (38/4.1), suğut ed (2/4.1), volta vurdi (3/3.3).

Sonuç

Çalışmada 82 adet Rize türküsü incelenmiştir. Türkülerde bulunan kelimeler; temalarına, kelime türlerine ve gruplarına göre tasnif edilmiştir. Temalarına göre 41 üst başlık ve 56 alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Türlerine göre 10 üst başlık ve 3 alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Kelime gruplarına göre 3 üst başlık ve 2 alt başlıkta sınıflandırılmıştır.

Temalarına göre sınıflandırılan kelimeler içerisinde en fazla sayıda olan örnek (102 adet) Yer Adları/ Coğrafi Adlar teması altında bulunmaktadır. Bunun sebebi bölgenin coğrafi koşulları ile ön plana çıkmasındandır. Ondan sonra sırasıyla ikinci en fazla örneğe sahip olan başlık (59 adet) duygu ifade eden kelimelerdir. Üçüncü en fazla örneğe sahip olan başlık ise (53 adet) akrabalık adlarıdır.

Türlerine göre sınıflandırılan kelimeler içerisinde tekrara düşmemek için isimlere incelemede yer verilmemiştir. Tematik sınıflandırmada isim türünden kelimelerin ve isimlerle kurulan kelime gruplarının sayıca fazla olduğu görülmektedir. Türlerine göre sınıflandırma içerisinde en fazla tür fiillere aittir. Ondan sonraki en fazla kelime türü, zarflardır.

Rize'nin bulunduğu bölge olan Karadeniz ifadesi türkülerde geçmektedir. *Ayşe* ve *Niyazi* isimleri özel isimlerde sık sık kullanılmıştır. Duygu ifade eden *sevdalık* ifadesi çokça kullanılmıştır. Yöresel ağızda erkek çocuk için kullanılan *uşak* kelimesi türkülerde de varlığını göstermiştir. Balıkçılığın geçim kaynağı olmasından kaynaklı *su*, suda yaşayan hayvan adları ve *gemi*, *kaptan* gibi denizcilik ile ilgili kelimeler türkülerde sıklıkla geçmektedir. Rize yöresinde yemeklerin ana unsurlarını oluşturan *karalahana*, *mısır* gibi yiyecekler görülmekte; aynı zamanda yöreye özgü yetişen *karayemiş* meyvesi de türkülerde geçmektedir. *Çay* şehrin geçim kaynağı ve coğrafi işaretli bitkisi olmasından dolayı türkülerde sıklıkla bulunmaktadır. Türkülerde *katır*, *koyun*, *sığır*, *domuz* gibi hayvanların adı geçmekte; *katır* yük taşınması açısından, *koyun* ve *sığır* bölgedeki hayvancılıktan dolayı; *domuz* ise kültürel olarak kötü hayvan olarak bilinmesi ve bölgedeki yaban hayatı sebebiyle türkülerde de geçmektedir. Vahşi bir hayvan olan *atmaca*, Rize'de kültürel bir unsurdur. Atmacaya olan ilgi sebebiyle bu hayvanın adı dışında; Rize'de yapılan avcılık faaliyetlerinden dolayı *tabanca* ve *tüfek* gibi savaş aletleri de türkülerde görülmektedir. Ayrıca *kemençe*, *tulum* ve *horon* gibi yöresel müziği yansıtan adlarla da karşılaşmaktadır. Yöresel giyim eşyaları olan *keşan* ve *peştemal* türkülerde de varlığını göstermiştir.

İncelenen Rize türkülerinde, tek kelimedenden ibaret olmayan kalıp sözler de söz varlığında tespit edilmiştir. *ustanga* (23/2.3) örneği türküde tek yerde geçen ve arkaik özelliği devam ettiren bir ekle çekimlenmiştir. Turgut Günay ve Zeynep Korkmaz'ın yöre ağız ile ilgili verdiği örneklerin türkü metinlerinde de geçtiği görülmektedir. Bu örnekler ağız özelliğinin devamlılığını, bugüne kadar ulaştığını ispatlamaktadır.

Kaynakça

- Ak, O. N. (1994). *Rize karşı beri atma türkü yarışmaları*. Rize Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü.
- Arseven, V. (1948). *Karadeniz bölgesi halk türküleri*. Kastamonu Matbaası.
- Babacan, H. (2021). *Yöresel kültür ekonomileri bağlamında Rize halk kültür unsurlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağcı, C. (2019). *Yöre yöre ezgilerimiz*. Okur Yazar Kitap.
- Bahşi, B. (2023). Selanik türkülerinin söz varlığı ve kültürel motifler açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 144-155.
- Beyaztaş, Z. (2017). *Rize atma türkü geleneği ve halk şairlerinden derlemeler*. Rize Belediyesi Kültür Yayınları.

- Demirci, E. Ş. (2019). *Rize halk kültürü derlemeleri – I (mani, halk şiiri, atma türkü, ağıt, menkıbe, memorat, efsane ve halk inancı)*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.
- Dökmeci Topuz, Z. (2025). *Çankırı yöresine ait türkülerin söz varlığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Elmas, M. (2024). TRT Türk halk müziği repertuvarına kayıtlı Giresun türkülerinde söz varlığı. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 759-784.
- Ergönenç, D., Nükran, E. (2019). Karadeniz Türkülerinde Alkış. *Karadeniz Araştırmaları*, 16 (63), 497 – 529.
- Ertan Hacısüleymanoğlu, G. (2024). Türkülerdeki söz varlığının kültürel motiflerle değerlendirilmesi - Safranbolu örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(5), 2160-2179.
- Günay, T. (1978). *Rize ili ağızları (inceleme - metinler - sözlük)*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hamzaçebi, G. (2022). Karadeniz halk türkülerinde son hece özelliği. *Academic Social Resources Journal*, 7(42), 1183-1188.
- İpek, B. (2022). Kömürhan köprüsü Harput'a bakar türküsünün söz varlığı. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 9(17), 1-14.
- Kabak, T. (2016). *Rize ili halk bilim monografisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaman, S., Karagözlü, S. (2020). *(Nisâb-ı Türkî-i Tûrân) Çağatayca Farsça manzum sözlük: (inceleme-tenkitli metin-sözlük-dizin-tıpkıbasım)*. Gece Kitaplığı.
- Karagöz Dursun, B., Bahşi, N. (2023). Malatya türkülerinde söz varlığı. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10, 632-647.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede söz dizimi*. Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, M. A. (2006). *Türkü türü ve Doğu Karadeniz türkü kültürü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Z. (2009). Doğu Karadeniz Bölgesi ağızlarının Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yeri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 696, 696-709.
- Korkut, G. (2019). *Elâzığ yöresi ağızlarının isim söz varlığının tematik açıdan incelenmesi (ses, yapı, köken)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kök Kaplan, N. (2020). *Denizli yöresi türkülerinin söz varlığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuyumcuoğlu, B. (2022). *Rize Çamlıhemşin'de düğün adetleri ve düğünlerde okunan türkülerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Küçükyıldız, D. (2016). *Rize'de atma türkü geleneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçükyıldız, D. (2017). *Atma Türkülerde Gelin – Kaynana Çatışması*. *Anasay, 1*, 57 – 69.

Mert, A. (2022). Türkülerin söz varlığına yansıyan savaş araç gereçleri. E. Bozok, A. M. Şahin, U. Işık, M. Yıldız, H. Körpe (Ed.), *Türk harp dili ve edebiyatı sempozyumu bildiri kitabı 21-22 Haziran 2022* (s. 217-224). Ankara, Millî Savunma Üniversitesi Yayınları.

Önder, A. S. (2023). Rize'deki atma türkü geleneği ve Kayseri'deki âşıklık edebiyatının 1980-2000 yılları arasındaki kurumlar çerçevesinde incelenmesi. *Bilkent Üniversitesi*, <https://repository.bilkent.edu.tr/items/f5e63d02-0a6e-402a-8bfc-e07c8383c05f>.

Özbek, M. (1975). *Folklor ve türkülerimiz*. Ötüken Yayınevi.

Özşahin, M. (2023). Söz varlığı bağlamında Başkurt gelin türküleri: sñnevler. *Türkiyat Mecmuası*, 33(1), 259-296.

Öztürk, M. K. (2019). Ardahan türkülerinin söz varlığı ve kültürel motifler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(1), 179-189.

Sarı Mehmet, M. (2019). *Rizeli şairler, türküleri ve türkülerin hikayeleri*. Rimer.

Saygın, A. (1937). *Türkü, saz ve oyunları hakkında bazı malûmat (Rize, Artvin ve Kars)*. İstanbul Numune Matbaası.

Sivrikaya, S. (2024). *Konya ağızlarının tematik söz varlığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soydan, S. (2021). *Tarama sözlüğü söz varlığı incelemesi*. Gazi Kitabevi.

Suyer, Ü. G. (2023a). Hikâyeli türkülerin söz varlığı. *Bürküt Türk Dünyası Dergisi*, 2(1), 25-51.

Suyer, Ü. G. (2023b). *Hikâyeli türkülerin söz varlığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, D. (2019). Sempozyum bildiri tam metinler kitabı. H. Yakar, C. İpek (Ed.), *II. Uluslararası Türk halklarının felsefî mirası sempozyumu 24-26 ekim 2019 bildiriler* (s. 134-144). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.

Şahin, T. G., Kayhan, B. (2023). Neşet Ertaş türkülerinde söz varlığı. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(1), 69-87.

Şahinalp, M. S. (2012). Müzik coğrafyası açısından bir araştırma: Doğal ortam özelliklerinin türkü sözleri üzerindeki etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 633-661.

Şen, Ş. (2018). *Antalya yöresi türkülerinin söz varlığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şirin, H. (2016). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*. TDK Yayınları.

URL-1: Repertükül (2016) <https://www.repertukul.com>

URL-2: You Tube <https://www.youtube.com/watch?v=OcVoz9-DSw8>

Üstünova, K. (2005). Ad Tamlaması-İyelik Öbeği Ayrımı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 641, 418-425.

Varlı, M. (2024). *TRT repertuarında bulunan Rize ve Erzurum yörelerine ait uşşâk karakterli türkülerin makamsal yapı ve ritmik kalıplar açısından karşılaştırmalı analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yılmaz, G., Mak, M. (2024). TRT repertuarında yer alan bozlakların incelenmesi. *Journal of Music and Folklore Studies*, 1(2), 98-127.

Yücel, H. (2018). Amasya Türkülerinin Söz ve Müzik Unsurları Bakımından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(22), 372-386.

Ek-1: Türkülerin Adları

AĞASAR DERELERİ

AKAYI DAŞLI DERE

ARHAVİ'NİN DAĞINA

ASÇER ETTİLER BENİ

ASKER ETTİLER BENİ

AVCI ÖMER İLEN AVA YÜRÜDÜM

AYKİRİ YOL UZUNİ

BAŞINDAKİ ÇEMBERE BOYA VURAYIM BOYA

BEKİROĞLU DUYURDU

BELİNDEKİ TABANCA GENE BELUNDE MİDUR (Bağce, 2019, s. 16)

BELUNDEKİ TABANCA GENE BELUNDE MİDUR

BEN ALDIM DA SEN SARDIN
BEN ELEYİM ELEYİM
BİLETTİM ORAĞİMİ ETTUM KESTANE MOLİ (Bağce, 2019, s. 19)
BİLETTİM ORAĞUMİ ETTUM KESTANE MOLİ
BİR TÜRKÜ DİYECEĞİM
BİZİM HALA DERESİ
BU DERE AKMAYINAN
BU GECE RÜYA GÖRDÜM
BU YIL YAYLALAR KARDIR
ÇAKAL YESUN ANANİ
ÇAYELİ'NDEN ÖTEYE
ÇEMBERUMİN UCİNA
ÇIKTUK ÜSKÜT DAĞINA
ÇİÇEKLİ YAYLALAR TOPRAKLİ TAŞLİ
ÇOK AHTUM VAR İDİ ÇIKMADUK YAZA
DAĞLARA YAĞAYİ KAR
DENİZDE VARDIR KARA
DERE KÜTÜK GÖTÜRÜR
DERENİN KUYULARI
DONATTİLER GELİNİ
DUMAN DAĞDAN YUKARI
DUMAN DAĞDAN YUKARI
DUMANIM DERELERE
E PAÇI ÇEŞANUNİ
E PAÇI KEŞANİNİ
FADİME'M ÇEMBERUNİN
GEL ÇIKALUM KONAĞA
GEL YÜKÜNÜ VURAYIM
GELEMEDİM EMİNE'M MEMLEKETE BU SENE
GEMİYE ÇEKTUK YELKEN
GÖKTE YILDUZ AY MİSUN
GÜZEL YANLIŞ GİDERSİN

HA BURANIN EKİNİ
HALA GELDUM EVUNE
HALDOZ'UN PORTİKALİ
HAYDE GİDELUM HAYDE
HAYDE GİDELUM HAYDE
HEMŞİN YAYLALARINDA
HEMŞİN'İN YAYLALARI
KADİFE İŞLİĞİNİN YE HALA
KARAMIŞ KARA KARA
KARARDI KARADENİZ
(GARARDI GARADENİZ (Bağce, 2019, s. 37))
KAVRON YAYLASINDA BİR GELİN GÖRDÜM
KEMENÇE ÇALDUĞUMİ
KEREZ ÇİÇEK AÇIYOR
KESME KİRAZ DALİNİ
KIZ ÇIKMA PENCEREYE
KIZIL AĞAÇ YAPRAĞI
KİREMİTE SU DÜŞTÜ
KOY ATEŞE KAZANI
NEREN AĞRUR NEREN AĞRUR
OY DAĞLARUM DAĞLARUM
PARMAĞUNDA YÜZÜKLER
PEŞTEMALİN DUĞUMİ
RİZE GÜZEL MEMLEKET
SARI ÇİÇEĞİM SARI
SEN ORADA BEN BURDA Gel Ha Böyle
SEVDUĞUM TÜRKİLERİ SÖYLYEMEM SİRADAN LİLÜĞUM
SIRT ÜSTÜNE TENCERE
SİVRİNİN TEPESİNDE Ula Ula Niyazi
SOĞUK SUYUN BAŞINDA EMİNE'M
SUDA PİŞMİŞ MISIRI Mısırı Kuruttun Mu
ŞİŞMANOĞLI VURDİLER

ŞU GELEN KAYIK MİDUR
TABANCAMIN SAPINI
TEYZE KIZUN AYİŞE
TÜRKİ DEYURUM SAĞA
UYDUM YARİN SÖZÜNE
YAYLADAN GELİR KOYUN
YAYLADAN Kİ YÜRÜDÜM
YENGE KIZIN BİR TANE
YENİ ÇİKAYİ YENİ
YÜZDÜRDÜM KAYUĞUMİ

An Analysis of the Vocabulary of Rize Folk Songs According to Theme, Word Types, and Word Groups* **

Nisanur SARIOĞLU***

Abstract

This study focuses on the vocabulary of Rize folk songs identified from the TRT Repertoire. The texts of these songs were obtained from the Repertükül website and printed sources. The vocabulary analysis was not limited to individual words; word groups were also included in this analysis. Words and word groups were first examined according to their themes and then according to their types. Previous lexical classifications were used to determine the themes, and subheadings were created accordingly. Words that indicate type, such as verbs, adjectives, adverbs, pronouns, reduplications, and set phrases, were also classified under the lexical heading according to their type. Noun and adjective phrases found in the folk songs were identified, and the number of phrases was determined. In addition to these, compound verbs were also identified. Words with dialectal characteristics, distinct from the written language of Turkish, were examined under a separate heading. The words are listed alphabetically under the relevant headings. This study aims to conduct a linguistic analysis of Rize folk songs, which have not been examined in this way before.

Keywords

Rize Folk Songs, Lexicon, Thematic Analysis, Word Types

*Date of Arrival: 13.10.2025

Date of Acceptance: 26.04.2026

Citation: Sarioğlu, N. (2026). Rize Türkülerinde Söz Varlığının Tema, Kelime Türleri ve Grupları Bakımından İncelenmesi. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 10: 81-116.

** This study is derived from the research project entitled "An Analysis of the Vocabulary of Rize Folk Songs According to Their Themes and Genres," prepared by the author during the 2025-2026 academic year.

*** Undergraduate Student, Department of Turkish Language and Literature, Ankara Hacı Bayram Veli University, ANKARA/ TÜRKİYE.
E-mail: nisanursarioğlu0@gmail.com ORCID: 0009-0001-3074-3783

Анализ Лексики Народных Песен г. Ризе С Точки Зрения Тем, Частей Речи И Лексических Групп* **

Нисанур Сарыоглу***

Аннотация

В данном исследовании анализируется лексика народных песен (тюркю) города Ризе, представленных в архивах Турецкого радио и телевидения (ТРТ). Тексты песен были получены с веб-сайта Repertükül и из печатных источников. Анализ лексики не ограничивался отдельными словами, также были включены группы слов. Слова и группы слов классифицировались в первую очередь по темам, затем по типам и, наконец, по группам. Для определения тем использовались предыдущие классификации лексики, и соответственно были созданы подзаголовки. Слова и структуры, выражающие части речи, такие как глаголы, прилагательные, наречия, местоимения, а также редупликации и идиоматические выражения, были классифицированы в рамках раздела лексики по их типам. Были выявлены дополнения с существительными и прилагательными, встречающиеся в народных песнях, а также определено их количество. Кроме того, отдельно были рассмотрены сложносоставные глаголы. Лексемы с диалектными особенностями, отличающиеся от письменного литературного турецкого языка, были рассмотрены в отдельном разделе. Слова были перечислены в алфавитном порядке под соответствующими заголовками. Цель данного исследования — провести лингвистический анализ народных песен-тюркю, относящихся к городу Ризе. В свою очередь стоит сказать, что данная тема ранее не анализировалась. В ходе исследования были выявлены, какие части речи и лексические элементы используются чаще в народных песнях и в какой степени географические культурные элементы оказывают на них влияние.

Ключевые слова

ризские народные песни, лексика, тематический анализ, части речи, словосочетания

* Дата поступления статьи: 13.10.2025

Дата принятия статьи: 26.04.2026

Цитирование: Sarıoğlu, N. (2026). Rize Türkülerinde Söz Varlığının Tema, Kelime Türleri ve Grupları Bakımından İncelenmesi. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 10: 81-116.

** Настоящее исследование выполнено на основе научного проекта под названием «Анализ лексического состава ризинских народных песен в зависимости от их тематик и жанров», подготовленного автором в 2025–2026 учебном году.

*** Студент бакалавриата, факультет турецкого языка и литературы, Университет Анкары имени Хаджи Байрама Вели, Анкара, Турция. Электронная почта: nisanursarioglu0@gmail.com ORCID: 0009-0001-3074-3783